

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

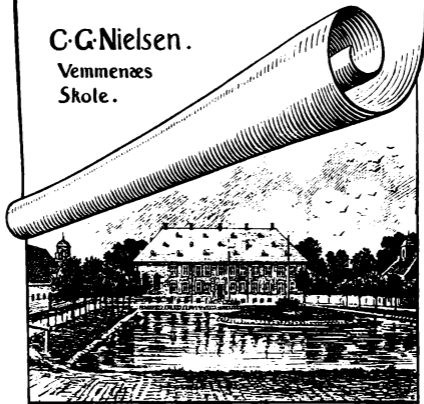
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TÅSINGE

Før og Nu

ved

C.G.Nielsen.
Vemmenæs
Skole.

I DEN MILO'SKE BOGHANDEL - ODENSE

TAASINGE

— FØR OG NU —

VED

C. G. NIELSEN

VEMMENÆS SKOLE

ODENSE

I DEN MILO'SKE BOGHADEL

MILO'SKE BOGTRYKKERI

1901

Der har sandsynligvis været en Tid, da de mange smaa Øer og Holme, der nu gør Havet Syd for Fyn til et Archipelag, har udgjort et med denne Ø sammenhængende Hele. De lavere Egne er imidlertid engang blevne et Rov for det graadige Hav, hvad man kan slutte deraf, at der i Havbunden hist og her mellem Øerne endnu findes Egestubbe, ja hele Egestammer, Levninger af en fjern Fortids mægtige Skove. De højere derimod, som har kunnet modstaa Vandflodens Tryk i hin kritiske Periode, »den baltiske Flod«, er de nuværende Øer og Holme, og blandt disse er vel ingen skønnere end »den danske Floras Yndlingsø«, Taasinge, til Orientering paa hvilken de følgende Linier skulde tjene.

Nu til Dags er den gængse Skrivemaade Taasinge, men i vore Bedsteforældres Tid skreves Thorsing og Thorseng, hvilket sidste Oehlsenschläger i sin Langelandsrejse bemærker er »Øens sandfærdige Navn, ej Taasing forvendt«.

Følger man imidlertid Øens Historie tilbage i Tiderne, benævnes den snart Tosing eller Tosind, snart Taasen, Tossing eller Thossing, og i latinske Documenter fra Middelalderen er dens Navn Thoslandia, fordansket i Valdemar den Andens Jordebog til Thosland. I Knytlingesaga nævnes som hørende til Fyns Stift Øen Thioslund, og da

hermed uden Tvivl menes Taasinge, har man her noget nær den ældste Form for Øens Navn, men ligesaa lidt i dette som i de forannævnte findes det r, der karakteriserer Formen Thorseng, og det ser saaledes ud, som dette Bogstav er det, der mindst hører hjemme her, og at man næppe kommer Sandheden meget nærmere, end man er i Navnet Taasinge, om dette end strider imod »nordens sångarekungens« Mythesyn.

De historiske Efterretninger, man har om Taasinge før Dronning Margrethes Tid, er yderst sparsomme.

Hos Hvitfeldt anføres i nogle Breve fra 1298 og 1311 en Hr. *Peder Jensen* af Taasinge, og iblandt de Dommere, der 1313 underskrev Dommen over de mod Erik Menved oprørske Sønderjyder, findes *Johan Niclesen* de Thoslandia. En Snes Aar senere havde *Junker Albert*, Hertug af Sachsen-Lauenborg, Taasinge i Pant; samme sørgelige Rolle spillede Øen 1337 under *Greve Gerts* Regimente, og saaledes dukker den nu og da op af Datidens lidet klare historiske Vande, uden at det dog er muligt deraf at knytte dens sammenhængende Historie.

I det Hyldingsbrev, som Fynboerne udstedte til Dronning Margrethe 1387, findes blandt de udstedende Herrer *Henning Berg* til Kiestrup. Han var Dronningens Høvedsmand paa denne Borg, som hun netop samme Aar havde købt af *Benedikt Ahlefeldt*, der synes at have arvet den efter *Hartwig Krummedige*.

Kong Valdemars store Datter, der Aaret i Forvejen havde faaet de holstenske Grever til at give Afkald paa Arveretten til Sønderjylland, har uden Tvivl fra Bregninge Bakke skuet med bekymret Blik imod dette saa omstridte Land, som dog

skulde forblive som Lønn i Jærn-Henriks Søns Besiddelse, og de nu forlængst sjunkne Kærstrups Mure har maaske været Vidne til hendes ærgerige Drømme om Nordens Enhed.

Længe forblev Kærstrup dog ikke under det kongelige Scepter; thi allerede 1395 skænkede Dronningen alle sine Besiddelser paa Taasinge til Odense Bispestol, — vistnok fordi Gejstligheden saa villig hjælp hende med de fornødne Pengesummer til hendes mange Krige —, og det var kun nødtvungen, at Prælaten her ved Reformationen 1536 gav Afkald paa denne sin skønne Besiddelse.

I de 141 Aar, Taasinge maatte adlyde Krumstaven, førtes denne af *Theus Podelbusk, Johannes III, Nafne Krigebusk, Henneke Vldfeld, Mogens Kruse, Carolus Rønnow, Jens Andersson Biellenach, Vincentius* (mens Jens Andersen var fængslet), *Knud Gyldenstjerne* og *Gøste Trolle*, og flere af disse høje Herrer har uden Tvivl levet i Herlighed og Glæde bag Kærstrups dybe Grave, ja, hvem véd, om ikke en Tønde af Beldenakkes gode Vin endnu findes i Kælderne under Kærstrups Tomt.

At disse 10 Bispers pekuniære Stilling ikke har været lige glimrende, fremgaar deraf, at Kærstrup med Tilliggende, eller en Del deraf, i Aarene fra c. 1440 til 1475 var pantsat til Biskop Ølrich i Aarhus. Dennes Eftermand, Jens Iversen Lange, indsatte sin Brodersøn Holger Munk til Lehnsmand paa Øen, og til ham maatte Præsten i Bjerrebby 1457 bøde 1 Td. Mjød og $\frac{1}{2}$ Stykke Klæde for en eller anden Forseelse.

Før ham nævnes som Lehnsmand paa Kærstrup Jesse Hind og senere Jep Algudsøn og Ebbe Andersen Vldfeld.

Biskop Jens Andersen opholdt sig meget paa

Kærstrup, og blandt de mange Klager, som Samtiden førte over denne Tyran, lyder ogsaa en fra en Bonde paa Taasinge, fordi Biskoppen har vist ham ud af hans Gaard, som han, hans Fader og Farfader havde beboet som hæderlige Folk, og som desuden var Kronens, ligesom mange andre Gaarde der paa Landet. Dersom Kongen vilde hjælpe ham til sin Gaard igen, tilbød han at ville give 4 Stude og straks levere dem til Nyborg, samt holde Gaarden ved Magt og svare sin rette Afgift. Forbitret herover gjorde Kristian den Anden Fordring paa Taasinge; men Bispens gav Kongen det afvisende Svar, at naar først de store Lande, som tilforn havde adlydt det danske Scepter, var inddragne, f. Eks. England, da kunde man altid tale om en saa liden Plet som Taasinge. Rasende over Bispens Frækhed lod Kongen ham føre som Fange til Hammershus, til Fangetaarne, der ikke var Prælaten fremmede. Han havde nemlig tidligere maattet gæste disse formedelst et Mord, som hans Tjenere — formentlig efter deres Herres Befaling — havde begaaet paa Enkedronningens Hushovmester Otto Porsfeldt paa Ørkilds Slot ved Svendborg. Dengang kom han imidlertid paa fri Fod igen, da Kongen ikke kunde undvære ham paa sit blodige Tog til Sverrig 1520, og anden Gang befriedes han af Hansesæderne kort før Kong Kristians Flugt og blev genindsat paa sin Bispestol, hvilket var en af Betingelserne for Hertug Frederiks Valg.

Den Lastens Grund, der gyngede under denne hensynsløse Prælates Fødder, kunde dog ikke bære i Længden, og 1529 overlod han Bispestolen til Knud Gyldenstjerne; men Kærstrup og den derunder hørende Jord forbeholdt han sig paa Livstid.

Nemesis lod ham dog ikke i Ro her.

I Aaret 1533 brød den holstenske Adelsmand

Christoffer Rantzau til Qvarnbeck — maaske en Slægtning til den myrdede Otto Porsfeldt — ind til ham paa Kærstrup, kneblede ham og førte ham indsvøbt i Sengeklæderne ud paa et Skib, der ventede paa ham i Sundet. Dette bragte ham til Holsten, hvor hans Fjender, enten for at hævne sig paa ham eller maaske for paa Røvervis at presse Løsepenge af Familien, pinte ham paa det grusomste, som f. Eks ved at indsmøre ham med Honning og sætte ham ud for »Fluer, Bier og Myg og Bremse at stikkes af dennem«. Hans Søsterdatters Mand, en Borger i Lübeck, fik omsider Underretning om hans skæbnesvangre Tilstand og løskøbte ham for 20 Pd. Guld eller saa meget, som 17280 Tdr. Byg var værd, og efter et Liv mere rigt paa Omskiftelser end de flestes døde han, Skomagersonnen fra Brøndum ved Limfjorden, i Lübeck 1537.

Efter Jens Andersens tragiske Bortrejse fra Taasinge tog Knud Gyldenstjerne den ledigblevne Ejendom i Besiddelse; men han maatte snart afstaa baade denne og Bispestolen til den fordrevne svenske Ærkebisp Gustav Trolle. Dennes Fald ved Øksnebjerg 1535 bragte dog atter Knud Gyldenstjerne i Besiddelse af Øen, men kun for en stakket Stund; thi allerede Aaret efter blev den som andet Bispegods inddragen under Kronen.

De første Aar efter Reformationen ejede *Kristian den Tredje* selv Taasinge eller rettere sagt den Del af Taasinge, der hørte til Kærstrup, thi Øen var nemlig paa den Tid delt imellem flere adelige Selvejere, blandt hvilke kan nævnes *Temme Grim* og hans Søn *Hans Grim*, der ejede *Stougaard* i Bregninge Sogn, som skønt nu kun en almindelig Fæstegaard dog har bevaret Navnet til Minde om den svundne Glans.

Blandt de kongelige Lehns mænd paa Kær-

strup fra hine Dage nævnes *Christoffer Gaden-dorp*, *Erik Rud* til Fuglsang, *Jesper Daa* til Enggaard og Rigens Marsk, den fra Syvaarskrigen bekendte *Frands Brockenhuus*. Han købte Stougaard af Hans Grim 1556, og han søgte at gøre en Ende paa de evindelige Ejendomstrætter mellem Selvejerne ved at foretage en ordentlig Udskiftning, saa enhver kunde vide, hvad hans var; men disse modsatte sig denne »Rebning« saa ivrigt, at de fik Kongen til at forbyde samme 1551. I Aaret 1561 overdrog Frands Brockenhuus Kærstrup til *Jakob Sehested*, der var Lehnsmænd her til 1573, da han maatte flytte paa Grund af, at Frederik den Anden mageskiftede sin Part af Taasinge med Valsø paa Sjælland, der ejedes af Rigsraad og Statholder i Norge *Erik Ottesen Rosenkrands*. Denne, der saaledes blev Herre til Kærstrup, døde allerede 1575, men hans Enke, Helvig Hardenberg, en Datter af Jakob Hardenberg til Hvedholm, kendt fra Historien om Præsten Hans Madsen under Grevens Fejde, overlevede ham til 1589, og efterlod da til Sønnen *Jakob Rosenkrands*, der døde 1616, baade Taasinge og Arreskov. Han var gift med Pernille Gyldenstjerne (død 1622) og havde med hende Sønnerne Henrik, som fik Arreskov, og Erik, som fik Taasinge. Sidstnævnte døde som ung, men havde dog før sin Død afhændet sin Fædrearv til Fru *Ellen Marsvin*.

Hun havde været gift to Gange, først med Ludvig Munk til Nørlund og siden med Knud Rud til Sandholt, efter hvis Død 1611 hun henlevede Resten af sit Liv som Enke; hun døde 1649. I denne sin lange Enkestand samlede hun meget vidtløftige Besiddelser rundt omkring her i Landet, og blandt disse da som sagt ogsaa Kærstrup, som hun dog ikke beholdt for sig selv,

men overlod til sin Datter af første Ægteskab, den bekendte *Kirstine Munk*, der igen skænkede sin Moders Gave til sin og Kristian den Fjerdes Søn, *Valdemar-Kristian*.

Grev Valdemar var imidlertid kun et seksaars Barn, og det var saaledes egentlig Kongen, der blev Herre til Kærstrup. Utrættelig, som han var i at naa det Maal, han havde sat sig, lykkedes det ham dels ved Køb*) og dels ved Magelæg at faa samlet alt adeligt og uadeligt Strøgods paa Taasinge, og til sidst satte han Kronen paa Værket ved at lade opføre det Slot, der den Dag i Dag bærer Sønnens Navn. Dette kom dog aldrig til at huse sin tiltænkte Herre. Efter Ulfelds Fald gik Grev Valdemar nemlig i svensk Tjeneste, utilfreds med Forholdene i sit Fædreland, og endte sine Dage 1636 paa Valpladsen ved Lublin under en af Karl Gustavs Fægtninger med Polakkerne, kun 34 Aar gammel.

Nu blev hans Moder igen Øens retmæssige Herskerinde, men da hun lukkede sine Øjne allerede 1658, gik den i Arv til Datteren *Hedevig*, der var gift med Korfits Ulfelds Broder, Ebbe Ulfeld. Han udmærkede sig i høj Grad i Skaane under Kristian den Fjerdes sidste Krig med Sverrig, men efter Broderens Fald tog han ligesom Svogeren Plads under det svenske Banner og gjorde i den skaanske Krig sit Fædreland al den Fortræd, han kunde.

Fru Ebbe Ulfeld eller, som hun i Regelen kaldtes, Frøken Hedevig, var en grumme daarlig Husholderske. Da Pengene slap op, pantsatte hun det ene Stykke af Øen efter det andet —

---

*) Af Gunde Rosenkrands — en af Jakob Rosenkrands's Svigersønner — købte han saaledes 200 Tdr. Hartkorn (1635) og af Palle Rosenkrands flere Gaarde.

endog sine Tjenestepiger maatte hun tilskøde Gaarde i Strammelse og Melby for resterende Løn —, og i Løbet af fire Aar spredte hun saaledes for alle Vinde igen det, der saa nøjsommeligt var samlet sammen. Til sidst lod hun sin Fuld-mægtig paa Tinge beedige, at der aldeles intet pantefrit Gods var tilbage paa Øen, og da Stats-hauptmand Jørgen Mathisens Arvinger i Køben-havn fremkom med Fordring paa 4809 Rd. 5 Mk. 7 Sk., maatte selve Slotsbygningen overlades som Æquivalent for denne Sum. Mangen Kreditor maatte endda gaa tomhændet bort, f. Eks. hendes egen Svoger Rigsadmiral Bjelke til Ellensborg, hvad han dog ikke havde behøvet, om ikke samme Frøken Hedevig eller, som hun selv kaldte sig, Grevinde til Slesvig-Holsten, Frue til Boller, Taasinge og Ellensborg, havde været saa snedig at pantsætte en Del af Øen pro forma til sin Svoger, Rigshovmesteren. Af Frygt for, at dette skulde blive opdaget, skyndte hun sig bort fra Taasinge, som det staar anført i en af Landet Sogns gamle Kirkebøger: »NB. d. 7. April 1664 rejste Frøken Hedevig fra Thossing med et Skibsrøm«.

Ved Højesteretsdommen over Landsforræderen kom hans Pantegods paa Taasinge under Kronen.

Nu overlod Kongen det for en Tid som Lehn til Hertug *Ernst Günther* af Augustenborg; men efter hans Død blev det udlagt som Rytterdistrikt, og som saadant befandt sig den Del af Øen, der ikke var i private Hænder, i Aaret 1678, da en hel ny Æra oprandt for den lille Ø.

Ved Skøde dateret København d. 14. Marts 1678 afhændede Kong Kristian den Femte sin Part i Valdemar Slots Hovedgaardstakst, 55 Tdr. Hartkorn, det derunder hørende Bøndergods, 741 Tdr. Hartkorn, samt jus patronatus til Landet

Kirke*), 13 Tdr. Hartkorn, til »Velbaarne Hr. General-Admiral-Løjtnant Niels Juel« for, som det hedder i Skødet, »tro Tjeneste under Krigen og for hans allerunderdanigste Pretensioners Afstaaelse udi de erobrede svenske Orlogsskibe, som ham haver kunnet tilkomme, samt andre hans underdanigste Forstrækninger«, hvilket i alt beløb sig til 32385 Rd. 30 Sk.

Af Taknemmelighed mod den store Admiral overlodes ham Tønden af Hartkornet for 40 Rd., skønt den gængse Pris var 50, og tilstod Kongen ham Skattefrihed for Godset i hans Levetid.

Her var nu igen nok med at samle og hele, og den nye Ejer skyede intet Offer paa dette Omraade. Slotsbygningen, som han maatte købe for 3000 Rd. af Borger og Indvaaner i København, Henrik Nielsen Holst, havde lidt meget under de svenske Troppers Ophold paa Øen og trængte derfor i høj Grad til den Restauration, som Niels Juel straks iværksatte. I den sydlige Fløj blev ved denne Lejlighed indrettet et smukt Kapel, som med stor Højtidelighed blev indviet d. 3. Oktober 1687 af Niels Juels gode Ven Biskop Thomas Kingo, hvorom den daværende Sognepræst til Bjerreby, Hans Fich, har efterladt følgende Optegnelse**):

Ao. 1687, d. 3. Oktober, som vaar en Mandag, blev Slotzkierchen her paa Landet Taasing inangurerit af Velædl. Velb. og Høiærværdig

---

*) Øens to andre Kirker, Bregninge og Bjerrebv, købte Niels Juel af Hendrieh Bielcke til Ellinggaard tilligemed dennes øvrige Ejendom paa Taasinge ifølge Skøde af 6. Juli 1679.

***) Efter Insriptionen i Slotskirken (se Side 27) og efter »Sl. Admiral Niels Juels Ligbegængelse« (Side 174) var der dog nogle flere Provster og Præster til Stede end de her optegnede.

Biskop Doct. Thoma Kingo, Superintendent i Fyen, som selv forrettede tjennisten baade for Alteret og paa Prædikestolen. Dend. Højædl. og Velbaarne Herre Hr. Niels Juel Gen. Admiral-Lieutenant her i Riget og Landets Herre og Patron, med Højædle og Velbaarne Frue Margrethe Ulfeld gjorde bekostningen og hafde dertil forordnet en anseelig proces, baade i Kiercken saavel som siden med et meget kosteligt giestebud, som giesterne bleve indbudne til og da heel magnifice tracterit. Til dette solempne Sacrum indfandt sig en anseelig forsamling af Adel, Geistlighed og Verslige. Provsterne og Præsterne, som da vaare tilstæde, vaare disse:

Mag. Lodvig Stand, Sognepræst til St. Knuds Kierche i Odense og Provst i Odense Herrit, han oplæste paa Gulvet 2. Sam. 7 gandske.
 Hr. Cornelius i Rynkebye i Fyen og Provst i Bierre Herrit oplæste i ligemaade paa Gulvet 1. Reg. 8 om Jerus: Tempels indvielse.
 Hr. Peder Jespers: til Stenstrup og Lunde, Provst i Sunds Herrit, oplæste og paa Gulvet i Joh. Evang. 10. Cap. 22. v. til det 30 v.

Desforuden vaare tilstæde Præster af
 Odense Herrit:

Mag. Jens til Dallum og Sanderum.
 Hr. Rasmus i Brendekilde og Bellinge.
 Hr. Peder Bierring til Vervinge.

Gudme Herrit:

Hr. Tyge, Sognepræst til Langaa og Øxendrup.
 Hr. Hans i Gudbjerg.
 Hr. Christen Schønning i Herrested.
 Hr. Berendt i Hesselager.

Sunds Herrit:

- Hr. Madtz i Quærndrup.
 Hr. Mogens i Scherning og Hundstrup.
 Hr. Lauridtz i Olderup og Kierchebye.
 Hr. Knud i Schaarup.
 Hr. Povel til Vor Frue i Svendborg.
 Hr. Gamaliel, Medtiener til St. Nicolai.
 Hr. Peder Jens: til Lande og Bregninge.
 Hr. Hans Fich til Bierrebye.
 Hr. Christian paa Stryn.
 Hr. Christoffer af Vester Scherning og Ulbølle.
 Salling Herrit.

Af Lavind:

- Hr. Søvren, Medtiener i Lavindskiøbing.
 Hr. Niels i Tranekier og Tullebølle.
 Hr. Michel i Lungelse.
 Hr. Knud i Lindelse.
 Hr. Oluf i Humble.
 Hr. Frandtz i Maglebye.
 Hr. Peder Nielss: Sognepr. i Erritzkiøbing.

Blev og samme Dag i bemeldte Slotkierche copulerede af Biskoppen Rasmus Hanss: Drost i Strammelse og Anders Drosts Datter i Lundbye. Der blev communiceret samme dag, og en Quinde*) efter sin fødsel introduceret. Det forrettede Biskoppen selv altsammen.

Dette er optegnet Effterkommerne til amin-delse og erindring af

H. Fich.
 Sogne Pr. til Bierrebye.

Det var ikke af Forfængelighed, at Sejrherren i Køgebugt anvendte saa megen Omhu og saa

*) Jørgen Jensens Hustru i Biernemark, efter en endnu udførligere Beskrivelse i Landet og Bregninge gamle Ministerialbog.

mange Penge paa Istandsættelsen af Prins Valdemars forfaldne Borg, men fordi det var hans og hans Hustru Margrethe Ulfelds — Datter af Knud Ulfeld i Skaane — Ønske at tilbringe deres Livs Aften her i Ro og Fred, hvilket dog ikke skulde blive dem forundt. Flaadens Istandsættelse efter den skaanske Krig, dens Udrustning og Forbedring til en eventuel ny Krig, der for øvrigt syntes at være under Opsejling 1689, nødvendiggjorde næsten stadig Niels Juels Ophold i Hovedstaden, især da han ved Bjelkes Død var bleven Overhoved for Admiralitetet. Det blev da heller ikke paa Valdemar Slot, men i sin Gaard paa Kongens Nytorv i København, at den næsten otte og tresindstyve Aar gamle Gehejmeraad maatte i sidste Havn fortoje, den 8. April 1697. — Stor og deltagende var den Skare, som faa Dage derefter fulgte ham til Kapellet bag Holmens Kirke, og mens Matrosen »knugede den begede Hat imellem de sitrende Hænder«, vædedes Kinden paa uvante Vis. Ja, Sandhed er det, naar der paa hans Grav vidnes om ham:

»En Mand af gammel Dyd og dansk Oprigtighed,
af Ja og Nej, og hvad man godt og ærligt ved.
Hans Sjæl den er hos Gud, hans Ben i denne Grav,
hans Navn i Minde, mens der findes Vand i Hav.«

Seks Aar derefter lød Klokkernes Malmtoner igen ud over Holmen, det var Margrethe Ulfeld, der stededes til Hvile ved sin trofaste Ægtefælles Side.

Af deres tre Børn var den ældste Datter, Sophie Juel til Totterupholm, gift med Gehejmeraad Niels Krag til Egeskov, og den yngste Vibeke Juel til Eriksholm, med Vice-Admiral Bjelke til Basnæs og Edelsgave, efter hvis Død 1694 hun ægtede Generaløjtnant Gregers Juel til Aastrup,

Trudsholm og Eriksholm, en Sønnesøn af Admiral Niels Juels Farbroder Jens Juel til Lindenhjerggaard. — Sønnen Knud Juel blev Arving til Taasinge.

Etatsraad *Knud Juel*, der havde foretrukket den studerende Vej for Søens Strabadser, var Amtmand over Københavns Amt, og hans Embedsforretninger her afholdt ham fra lang Tid ad Gangen at nyde Landlivets Glæder paa Valdemar Slot. Derfor undlod han dog ikke at fortsætte i Faderens Spor med at samle Øens Jorder til een Mands Eje, hvilket var ham saa meget mere magtpaaliggende, som det var hans Agt at faa hele Øen oprettet til et Stamgods. Denne Plan oplevede han dog ikke at se realiseret; men han udtalte den i sit Testamente af 18. Jan. 1709, og hans Svoger, ovennævnte Gregers Juel, der i Testamentet var indsat til Curator for de umyndige Børn, udstedte Stamhusfundatsen 1. Maj 1711. Ifølge samme Testamente maatte Enken, Elisabeth Knuth, beholde Taasinge, til den ældste Søn blev myndig. I Begyndelsen af Aaret 1714 giftede hun sig imidlertid med en Oberst Mösting, og det kom da til en Proces om de hende i Testamentet hjemlede Rettigheder, hvilken dog ved Kommissionsdom af 15. Aug. 1714 endte til Fordel for Fru Elisabeth. Straks efter sin Mands Død havde hun ansøgt om forlænget Skattefrihed, og dette tilstodes hende, men dog kun for 3 Aar; efter den Tid er der svaret samme Skatter af Taasinge, som af andre Stamhuse i Danmark.

Knud Juel efterlod sig 5 Sønner: Niels, Frederik Christian, Carl, Jens og Knud, og 5 Døtre. Frederik Christian døde som Barn. Kammerherre Jens Juel (f. 1707, d. 1774) blev gift med Frk. Ide Holsten til Arreskov og fik Lundsgaard i Fyn, som han oprettede til et Stamhus 1768.

Knud Juel - »Junker Knud« — døde som ung, idet han enten omkom ved et Vaadeskud eller, hvis Sagnet har Ret, blev skudt af sin egen Hovmester i den efter ham opkaldte »Junkerlund«. Niels og Carl blev begge Ejere af Taasinge.

Af Døtrene gik den ældste, Margrethe Juel, der døde paa Valdemar Slot 1736, i lige Arv med de fire yngste Sønner; de fire yngste derimod: Lovise, Christine, Sophie Hedevig og Vibecke fik Plads i Jomfruklosteret i Roskilde. Dette var stiftet 1699 af Margrethe Ulfeld og Berthe Skeel, Enke efter Niels Rosenkrands til Stougaard, der faldt under Belejringen af Helsingborg 1676. Disse tvende danske Heltes Enker købte i Aaret 1698 Sortebrødrekloster i Roskilde med tilliggende Bøndergods af Hartkorn i alt 231 Td. 1 Skp. 3 Fdk. for 9000 Rd. i rede Penge og 200 Rd. »i Diskretion« til Sælgerens Hustru og oprettede som sagt deraf det nuværende Roskilde adelige Jomfrukloster, der ifølge de af Stifterinderne forfattede Statuter havde Plads til en Priorinde og 18 Jomfruer, hvilket sidste Tal fra 1802 er forandret til 20. Disse Bestemmelser er senere udvidede flere Gange baade med Hensyn til Conventualindernes Antal og den aarlige Hæving, der oprindeligt kun var 40 Rd. og fri Kost.

Lovise Juel døde 1792, 91 Aar gammel. Christine Juel (f. 1702, d. 1785) har oprettet et Legat, der bærer hendes Navn*). Sophie Hedevig Juel skænkede ved Fundats af 24. Septbr. 1761, to Maaneder før hun døde, en Gaard i Roskilde til en Fribolig for en Enke, samt 1500 Rd., dels til Pension for Enken og dels til Bygningens, »Den Juelske Stiftelses«, Vedligeholdelse. Vibecke Juel

---

*) Se Side 56.

endelig, der døde 1773, blev 1742 gift med Major Hans Brockenhuus Løvenhjem.

Kammerherre, Oberst *Niels Juul*, den ældste af Sønnerne, overtog Stamhuset, da han havde fyldt sit 18. Aar, den 19. Nvbr. 1714, og det faldt i hans Lod at blive tre Dankongers Vært i sit kongelige Hus, Valdemar Slot, da han først døde efter at have naaet Støvets Aar, 1766. I disse mange Aar nød Taasinge godt af et retsindigt Regimente, om end Samtiden fældede en anden Dom. Igennem hele Kammerherrens Færd gik en Bestræbelse for at gavne sin Ø; men det var man dengang ikke grantsynet nok til at se. Han forærede f. Eks. Bønderne Kløverfrø, det kastede man paa Møddingen; han gav dem Frugttræer med Paabud om at plante disse, og hans Befaling efterkommedes, men først skar man Rødderne af Træerne, for at de ikke skulde gro; thi Frugtavl ansaas af Menigmand paa de Tider for Afsindighed. Blev imidlertid denne Operation opdaget, maatte Synderen møde paa Slottets Flisesal, og naar han gik derfra, havde Kammerherrens Pisk fortalt ham, at de Frugttræer, han paa ny fik med sig hjem, skulde behandles paa en mere formaalstjenlig Maade. — Denne Niels Juels Streng-
hed gav ham i Folkemunde Tilnavnet »den ondes; men at han bar dette med Urette, derom vidner mangt et gammelt Æbletræ, der den Dag i Dag staar som Minde om en Mand, der har lagt Grunden til en i vore Dage ikke uvæsentlig Indtægtskilde for Øens Beboere. Ogsaa paa anden Maade søgte han at bringe Velstand til Huse, som ved at oprette Fabrikker i Troense, men med disse er det gaaet som med flere af dem, Staten anlagde paa samme Tid — der er kun Navnet tilbage.

I Niels Juels Tid afbrændte Ladegaarden ved

Slottet (1749), og han lod da opføre langs med Dammen de to nuværende Længer, hvad hans Navn paa samme udviser. Ogsaa de to Portpavilloner og Thepavillonen ud mod Stranden skylder ham deres Tilblivelse, og naar hertil kommer, at han 1750 lod selve Hovedbygningen istandsætte i Anledning af Frederik den Femtes Besøg, kan man forstaa, at Hammerslag og Øksehug ikke har været sjældne i Slotsgaarden i hans Dage.

Hans Hustru Sophie Amalie Pasbjerg, Datter af Verner Pasbjerg til Eskær, overlevede ham som sindssyg til 1788, da 90 Aar gammel, og da deres Ægteskab var barnløst, tilfaldt Stamhuset 1766 Niels Juels ældste Broder

Carl Juel, Gehejmekonferentsraad, Ridder af Seraphimer- og Dannebrogordenen, Hovmester over Sorø Akademi og Stiftamtmand for Fyns Stift. Han, der tidligere havde været Hovmester for Prinsesse Louise og Overhofmester hos Dronning Juliane Marie, var Gesandt ved Kongressen i Berlin mellem Rusland og Danmark 1762. Hans Besiddelse af Taasinge blev kun af kort Varighed, idet han døde 1. Septbr. Aaret efter, at han havde overtaget Stamhuset, men dette til trods er hans Navn dog ikke gaaet sporløst gennem Stamhusets Historie; han udgav nemlig 18. Febr. 1767 et nyt Stamhusbrev paa Grund af en Højesteretsdom af 1732 om visse Forandringer.

Gehejmeraad Juel var gift tre Gange. Hans første Hustru, Frøken Henriette Lovise de Schleunitz, var Hofdame først ved det Stulgarske Hof og siden hos Dronning Sophie Magdalene i Danmark. Efter sit Giftermaal med Carl Juel blev hun Overhofmesterinde hos Dronning Louise, og fra 1751 til sin Død 1756 var hun beskikket til de kongelige Børns Opfostring og Varetægt. Den 24. Marts 1759 ægtede Gehejmeraaden Anna Mar-

grethe Juel, en Datter af fornævnte Gregers Juels Søn Peder Juel til Hverringe. Hun døde imidlertid, efter at have bragt Sønnen Frederik Juel til Verden, 8. Maj 1761, kun 19 Aar gammel, og Aaret derefter giftede Gehejmerraad Juel sig tredje Gang, med Amalie Christiane Raben fra Aalholm. I de fem Aar, dette Ægteskab varede, til Gehejmerraadens Død, skænkede hun ham fire Sønner og een Datter. Sidstnævnte, Christiane Margrethe Juel, blev gift med Kammerherre Major Tönsberg Schøller Krogh til Løjtved. — Af Sønnerne døde de tre som Børn, den fjerde, cand. jur. Knud Frederik Juel, blev 1803 Ejer af Stamhuset Juelsberg, som han arvede efter sin Moder. Hun havde nemlig som Enke giftet sig (1770) med Gregers Juel til Juelsberg eller, som det dengang hed, Raskenberg, en Broder til ovennævnte Anna Margrethe Juel.

Efter at Knud Juel 1814 var bleven udnævnt til Kongens Generaladjutant, sendtes han samme Aar i dansk Mission til de Svenskes Hovedkvarter under de allierede Troppers Fremmarsch mod Frankrig. Fra 1823 til 36 var han dansk Gesandt i Paris. Han døde som Generalløjtnant 1848.

Frederik Juel, Generalløjtnant, Stk. af Db. og Dbmd., Sønnen af andet Ægteskab, blev Faderens Efterfølger som Besidder af Stamhuset; men da han kun var et seksaars Barn ved Faderens Død, kom han under Formynderskab, først af sin Onkel, Jens Juel til Lundsgaard, og efter dennes Død (1774) af sin Morfader Gehejmerraad Peder Juel til Hverringe.

Hos ham blev han opdraget til sit 15 Aar, derefter studerede han i fire Aar ved Universitetet i Kiel og foretog som voksen flere Rejser til det sydlige Udland for at studere Land- og Statsøkonomi. I Aaret 1807 var han Chef for det ved

Hindemæ sammentrukne Korps; men hvad hans Liv og Virken i øvrigt angaar, vil vi lade Sønneordene paa Mindestøtten ved Bregninge tale:

»Fattigdommens Lindrer,
Ungdommens Oplyser,
Agerdyrkningens Fremmer,
Thorsengs Velgører,
Videnskabens Dyrker,
De skønne Kunstners Velynder.«

»Generalen«, under hvilket Navn han bedst er kendt paa Taasinge, var 1780 bleven gift med Lovise Charlotte Rumohr fra Bossee. Hende blev han imidlertid separeret fra 1813, og tre Aar derefter ægtede han Lovise Theodata Warnstedt fra Løitemark og Espenæs. Hun havde tidligere været gift med, men var nu separeret fra Lehns greve Hannibal Vilhelm Wedel-Wedelsborg, med hvem hun havde tre Sønner, der opdroges hos hende paa Taasinge, i det til hende opførte Hus ved Slottet, den nuværende Forpagterbolig, som almindeligvis endnu benævnes »Generalindehuset«. Hun døde paa Wedelsborg 1835, men ligger begravet paa Bregninge Kirkegaard ved sin sidste Ægtefælles Side.

Med sin første Hustru havde General Juel 5 Sønner: Carl, Niels, Henning Bendix, Hans Adolf og Niels Krabbe. Den ældste fik Stamhuset efter Faderen, Henning Bendix døde som Barn, og de tre sidste gik Officersvejen.

Af disse døde Krabbe Juel ugift, kun nogle og fyrretyve Aar gammel, som Ritmester ved Husarerne*). Niels Juel er derimod først død 1875 som Oberst ved Garden, og Generalmajor Hans Adolf Juel Aaret forud paa Villestrup ved Aalborg, som han 1836 havde købt af Staten.

*) Om et af Krabbe Juel oprettet Legal se Side 56.

Som ganske ung var han med »Prins Ferdinands Dragoner« i Frankrig, og i 1848 deltog baade han og Broderen i Slaget ved Slesvig. Han var dengang Oberst ved 3. Dragonregiment og anførte højre Fløj, medens Niels Juel, da Oberstløjtnant ved Garden, anførte venstre Fløj. Denne stod ved Gottorp og havde her i Slottet et sikkert Støttepunkt, som han dog opgav paa et løst Rygte om, at Fjenden havde omgaaet Slottet, hvad der ikke gjorde vor i Forvejen skæbnsvangre Stilling bedre.

Den 15. Marts 1827 døde Generalløjtnant Frederik Juel*), og den da 47aarige *Carl Juel* overtog Stamhuset efter Faderen.

Han havde 1811 ægtet Baron Adlers fraseparerede Hustru Sophie Frederikke Baronesse Stieglitz-Brockdorff til Schelenborg og forøgede paa denne Maade sit Gods i en betydelig Grad, hvad han ogsaa gjorde paa anden Vis, f. Eks. ved Købet af Hindemæ ved Ullerslev St.

For øvrigt søgte Kammerherren, der under 25. Februar 1812 var bleven ophøjet i Friherrestanden under Navn af Juel-Brockdorff, ogsaa ad maritim Vej at forøge sine Midler; ved Slotsbroen kunde han som egne Skibe se forøjede: Briggen »Thorsengs Eg«, populært kaldet »Kammerherrebriggen«, Jagten »Sophies Minde«, Sluppen »Amaranthus« og Dæksbaaden »Neptunus«.

I Henhold til Erectionspatentet, der siger: »Hvis en Fader haver andet Stamhus tilforn og siden bekommer Thorsinge Stamhus dertil, skal det være Forældrene tilladt at give Thorsinge

*) Han havde i Eftersommeren 1825 foretaget en Sørejse til Rostock for at festlig holde sin Vens, Gehejmerraad Thaers, Jubilæum paa Møgelin, og paa denne led han saameget af Storm og Vand, at han kom syg hjem og gen vandt ikke senere sit Helbred.

Stamhus til deres andet Barn«, oprettede Kammerherren i Februar 1848 et Testamente, hvorefter den yngste Søn skulde have Taasinge og den ældste Schelenborg. Dette gav efter hans Død 15. Marts 1859 Anledning til en Proces, der ved Højesteretsdom af 14. April 1862 endte til Fordel for den ældste, saa han fik begge Godser, — Schelenborg dog først efter Moderens Død, 25. April 1874 —; thi Schelenborg var ikke et Stamhus, men et Baroni, og det var ikke Faderen, men Moderen, der havde det.

I de tre Aar, Processen varede, styredes Stamhusets Anliggender af Kammerherre Sehested Juul til Ravnholt og efter hans Død af Amtmanden over Svendborg Amt, Kammerherre Cederfeld de Simonsen.

Christian Frederik Theophilus Alexander Baron Juel-Brockdorff, Ritmester, R. af Db., den yngste af Kammerherre Carl Juel-Brockdorffs to Sønner, deltog som Løjtnant ved 6. Dragonregiment i første slesvigske Krig. Efter det fædrene Testaments Kuldkastelse købte han 1868 »Mejlgaard« i Randers Amt, men boede dog hos Moderen paa Schelenborg til hendes Død. Han er død ugift den 25. April 1888, 63 Aar gammel, og har af sin betydelige Formue blandt andet stiftet et stort Legat for Fyns Stift*).

Frederik Carl Vilhelm Niels Adolf Krabbe Baron *Juel-Brockdorff*, den ældste Søn, der alt-saa tiltraadte Stamhuset 1862, var Agrar i Ordets fuldeste Betydning. Dette viste han udadtil ved Købet af Hollufgaard og Stenagergaard og indadtil ved hos Bønderne at paatale selv det mindste Jordspild. Sligt tillod han sig nemlig ikke selv paa den under Slottet hørende Jord, som han ved

*) Se Side 58.

Magelæg, Inddragning af Fæstegods o. s. v. af-rundede og foregedede, om end ikke i saa betydelig Grad, som han ønskede.

Paa Hindemæe, som han beholdt imod en Udbetaling til Broderen, opholdt han sig mest, og der døde han ogsaa den 25. August 1876, godt 64 Aar gammel.

I Sommeren 1836 havde han ægtet Frøken Augusta Utke, Datter af Krigsraad Utke til Brolykke, og havde med hende en Søn og to Døtre. Den ældste Datter Sophie Frederikke Caroline Augusta Christiane Baronesse Juel-Brockdorff er som Conventualinde under Roskilde Kloster død ugift i København 1892, 55 Aar gl., den yngste, Augusta Emilie Charlotte Adolphine Baronesse Juel-Brockdorff var Conventualinde sammesteds, til hun 1875 ægtede Proprietair Teisen*) til Keirup ved Kerteminde, og Sønnen

Carl Frederik Sophus Vilhelm Baron Juel-Brockdorff, Kammerherre, Hofjægermester, Ritmester, R. af Db, Dbmd. og R. af V. O., der deltog i vor sidste slesvigske Krig som Løjtnant ved Dragonerne, overtog Stamhuset efter Faderens Død.

Han fortsatte med Energi i Faderens Spor som Landmand; men ved Siden heraf beskæftigede han sig med sin Tids sociale og politiske Spørgsmaal, ja lod sig endog et Par Gange stille som Højres Kandidat i Svendborgkredsen. Hans personlige Elskværdighed og Imødekommenhed gjorde ham afholdt paa Taasinge, og Rygtet om hans pludselige Død Natten til den 12. September 1900 bar et Pust af Vemod over den lille Ø. — Hans Enke Julie Sophie Thora Anna Caroline Baronesse

---

*) Død i Marts 1901 og begravet paa Bregninge Kirkegaard.

Reedtz-Thott er Datter af Lehnsbaron Otto Reedtz-Thott til Gaunø.

Af deres 9 Børn er Otto og Vibeke døde som Børn og Carl i sit 22. Aar (1896) som Sekondløjtnant ved 2. Dragonregiment i Odense. Den ældste Søn, *Frederik Carl Niels Otto August Baron Juel-Brockdorff* er Taasinges nuværende Stamhusbesidder, og den yngste Niels Baron Juel-Brockdorff er Løjtnant i Marinen. Af Døtrene er Margrethe Caroline Augusta Julie Baronesse Juel-Brockdorff 22. Januar 1889 bleven gift med Premierløjtnant i Flaaden Hans Excellence Greve Kristian Valdemar Danneskjold-Samsøe, og Caroline Amalie Baronesse Juel-Brockdorff 23. Oktober 1898 med Ingeniør Johan Wilhelm West Konow af København. De to yngste, Augusta Baronesse Juel-Brockdorff og Julie Sophie Augusta Baronesse Juel-Brockdorff er Conventualinder under Roskilde Frøkenkloster.

Vil man nu efter disse mer eller mindre personelle Data betragte Øens Fortidsminder, lad os da først dvæle ved de Punkter, der er nærmest knyttede til foranførte Herskaber, og lad os af disse igen først se lidt nærmere paa Valdemar Slot.

Valdemar Slot er opført i Aarene omkring 1640, maaske allerede paabegyndt 1635, af Jørgen Scheffel og Andreas Ferch, efter Tegning af Hans Stenvinkel. Det laa oprindeligt paa et fremskudt Næs, idet den nu bag Slottet værende Eng »Søen« dengang var en Del af Lungebugten, hvor Aale-

stangerens Blus lyste, og hvor Fiskeren satte sit Garn. Saa forskjellig som Slottets Beliggenhed altsaa var fra den nuværende, endskønt paa samme Plet, saa forskjellig er ogsaa den nuværende Bygning fra Kristian den Fjerdes Valdemar Slot. Dette var en af denne Konges bekendte Renæssancebygninger med Sandstensornamenter, med Taarne og Spir. Som Byggemateriale tjente dels det i den Hensigt nedbrudte Kærstrup og dels Mursten fra et før tilfældet anlagt Teglværk i Vemmenæs, hvor man endnu i den inderste Krog af Lungebugten ser Levninger af Broen, hvorfra disse Sten saavel som Bjælker o. lg. fra Næssets dengang mægtige Skove udskibedes. Søværts kom man nemlig lettest til Slottet, der laa i en cul de sac med Adgang alene fra Troense; først da »Søen« udtørredes af Etatsraad Knud Juel, og Vejen førtes over Volden her til Pederskov, aabnedes ogsaa Adgangen fra denne Side, om end den nu saa almindelige Gjennemfart er af en yngre Dato. Da Niels Juel som foran bemærket lod Slottet istandsætte, nedtoges de da brøstfældige Taarne og erstattedes af en Frontespice, der dog senere er fjernet. Ved samme Lejlighed tilføjedes de to korte Endefløje, som imidlertid ikke ses fra Gaarden, eftersom saavel disse som Facaden i det hele taget vender ud mod Haven. I den østlige af disse Fløje er endnu den af Niels Juel indrettede Kirke. Den var oprindelig bestemt til Morgen- og Aftensang for Herskabet, der herved fik afhjulpet et længe følt Savn, eftersom der »ikke fra gammel Tid har været nogen Kierche eller Capell; thi der som nu Capellet er bygt, var tilforn en Hølade og derunder en Heste-Stald«*).

---

*) Jf. N. Lucoppidans Brev af 16. Maj 1721 til Biskop Lodberg.

Efter den Tid har Slottet undergaaet flere Smaaforandringer ved de forskjellige Hovedrestaurationer, af hvilke sidste fandt Sted 1880. Ved denne forsvandt de mange Brøst, som sidste Sekel havde efterladt sig, ikke mindst derved, at Slottet under vore to sidste Krige havde været benyttet som Lazareth*). Kapellet, som havde været lukket siden 1847, blev ogsaa ved denne Lejlighed smagfuldt istandsat og omordnet, og da Biskop Dr. theol. Engelstoft under stor Højtidelighed foretog Genindvielsen 16. December 1880, lød til det nye Harmoniums Toner blandt mange andre ogsaa den Salme, som Biskop Kingo havde forfattet til den første Indvielse, og hvori det hedder:

<p>Velsign o, Gud, dend Mand, som dette Hus lod bygge; sæt hannem i din Skygge, former hans Æresstand; giv ham et evigt Smykke af uforandret Lykke.</p>	<p>Gid at hans Huus maa staa i Blomster alle Dage og faste Rødder tage, der aldrig foorne maa, indtil de skal med Glæde i Himlens Tempel træde.</p>
---	---

Under Restaureringen af Kirken opdagedes nogle Bogstaver under Kalken paa Muren ud imod Slotsgaarden, og med varsom Haand fremdroges for Dagens Lys følgende Inskription, der nu skjules af Altertavlen:

»Under Guds barmhjertige Forsyn, Hans Kongelige Maj. Kong Christian den Femtes Høypriselige Regerings mildere Beskærmelse og welbaarne Hr. Niels Juel til Thaasing, Erichsholm og Totterupholm, Ridder, Kongl. Maj. Geheime Raad, General Admiral Leutenant, Præsident udi Admiralitets Colegio og

---

*) Paa Bregninge Kirkegaard findes to Mindesmærker, satte af »taknemmelige Medborgere« over de her afdøde Soldater. — 22 i Aarene 48—51 og 14 i Aaret 64.

den Høyædle og Velborne Frue Margretha Uhlfeld tilforhandlet dennem imod rede Penge og dets fulde Værdi Taasinghuus med dessen underliggende Gods Anno 1678 Fuldbyrdet Anno 1687 og af en gudfrygtig nidkærhed i farers befrielse og lykkelig Fremgang ved aller-naadigste Høyانبetroede Søeslagter imod Høystbemeldte hans Majest. Fiender, deris Børn og Efterkommere til Erindring, aldrig at afvige fra deris pligt til gud til kongen og deris Forældres Exempel, efter at de har saa got som af ny bygget dette Capel, har de det ladet indvie med christelige og præstelige ceremonier Anno 1687 dend 3. Oktober af welædle og welbyrdige Doctor Thomas Kingo, Superintendent ofwer Fyens stift. Assisteret af 4 provster og 36 præster i mange høyadelige og fornemme personers nærværelse. Gud lade sit Ord aldrig vige fra dette hans hellige Huus og beholde sin welsignelse til deres afkom ofwer gaarde og gods.

Staa jernestufwe steen
og bliv til ævigt minde
om slig en Søehelt og
saa stor en dyds mandinde
som Juel og Ælfeld er.
Gud lade deris sæd
til roes og ære gaa
i deres foode siæd.

Saa længe floder skal
paa verdens strømme larme,
og Taasing favnes skal
af Belts krumslibrig arme,
saa længe Konger ved
at prise Mandoms art,
saa lefwer han, og hun
deri har hendes part.

Th. Kingo.

Ved Declaration af Indvielsens Datum har da værende Stamhusbesidder beredvillig stillet Kappellet til Menighedens Disposition som Hjælpekirke i Sognet.

Af Slottets indre Prydelser skal anføres de mange store, skønne Malerier, hvormed Væggene i flere af Værelserne er smykkede, og blandt hvilke

foruden Portrætter af den Juelske Slægt og flere af vore Konger, særlig Slaget i Køgebugt fængsler Opmærksomheden. Af Minder om Søhelten er ogsaa endnu en Del bevarede, f. Eks. flere kolossale Rejsekister, hans Husapothek, hans Barberbækken, et Drikkehorn bestaaende af en i Sølv indfattet Konchylie med Inskription, skænket ham af Kongen efter Slaget i Køgebugt, hans Skibsur, den store Guldmedaille m. m.

Fra en senere Tid skriver sig en kolossal Punchebolle med Frederik den Femtes Navnetræk.

— — Som Byggemateriale tjente det nedbrudte *Kærstrup* — —

Denne Borg, hvis Navn oprindeligt skreves Kierstrup, laa Sydvest for Valdemar Slot, mellem dette og Avlsgaarden Thærsminde*), hvor dens beplantede Tomt, dens nu til Dels sløjfede Volde og tilkastede Grave endnu ses. Som dens første Besidder, man kender, nævnes Hr. Peder Nielsen Stygge paa Grev Gerts Tid. Han har maaske faaet en Del af Øen i Pant af Grev Gert og har da opført Kærstrup for at sikre sig imod Datidens mange Ransmænd. Fra ham er den gaaet i Arv til Svigersønnen Hartvig Krummedige, og fra denne sandsynligvis paa samme Maade overgaaet til den mægtige Lehnsmand paa Hindsgavl, Benedict von Ahlefeldt. Om dens Størrelse og Udseende ved man for øvrigt lige saa lidt som om Øens andre Ridderborge fra en endnu fjernere Fortid.

Af disse har *Pils Slot* engang spejlet sine Mure i Sundets Bølger ved Bregninge Skov og som Forpost staaet paa Vagt her ved den snævre

---

*) Denne Gaard har Navn efter den foran nævnte bekendte Foregangsmand paa Landvæsenets Omraade, Tyskeren Thær, død 1828.

østlige Indsejling til Svendborg Sund. Her er dog kun Navnet bevaret i »Pilebanken«, det Sted, hvor Slottet skal have ligget, og »Pilekrogen« eller »Pils Hul«, som den Indskæring, Sundet danner ud for nævnte Banke, endnu kaldes.

Ogsaa Sundets vestlige Indsejling har haft sin Vedet. Her laa nemlig skraas over for St. Jørgensgaard *Horse Slot* ved Skoven, der endnu bærer Slottets Navn, og Murrester, Spor af Volde o. l. fortæller endnu lidt af de svundne Tiders Saga. For nogle Aar siden fandtes paa en til Slotstomten stødende Mark en enestaaende stor Nøgle, som Finderen dog slog itu mod Ploven, da han vilde fjerne Rust og Snavs — maaske var det Portnøglen til Horse?

Ja, maaske; — historiske Data savnes nemlig for disse Borge, som for Gaarden *Aagaards* Vedkommende, der skal have ligget i Dalen mellem Lundby og Bjerreby, ved »Aaen«, der nu er svunden ind til en Hovedrende, men som engang maa have været et betydeligere Vandløb efter Navnet »Aa-brøen« at dømme, saadan benævnes nemlig Stenkisten under Vejen der, hvorigennem nævnte Hovedrendes Vande flyder.

Mellem disse og flere Gaarde har Taasinges Jorder været delte, og skønt det naturligtvis er umuligt nu at sige, hvor eller hvor meget, der har tilhørt hver enkelt, synes Navnet »Skellet« paa den dybe Dal ved Bjærnemark at antyde, at her har Grænsen været f. Eks. mellem Horse Slots og Stougaards Jorder.

Langt ældre end disse Middelalderens Mure, der nu ligger i Grus, er Øens Oldtidsmonumenter: Gravhøje, Stengrave, Offersteder o. l.

Af disse har her været omtrent et halvt Hundrede; men den desværre saa almindelige Vandalisme har ogsaa her drevet sit Spil, og de fleste

af dem er derfor nu en saga blott. De mangeartede Stenredskaber, de enkelte Broncesager og Guldsmykker, som er fundne og endnu findes her, fortæller dog, at ogsaa denne lille Plet af Danas Have har været kendt og beboet i Aartusinder.

Af de forsvundne Gravkamre skal nævnes det, der i sin Tid fandtes i den Høj, hvorpaa Staus Mølle er bygget. Det blev efter Sagnet fundet af overtroiske Mænd, der gravede efter en Skat, som de troede laa skjult i Højen. Kammeret, i hvilket man kom ind igennem en over 5 Alen lang, trang Indgang, var $5\frac{3}{4}$ Alen langt, 3 Alen bredt og 2 Alen højt, og det var saa solidt bygget, at man, selv naar Møllen snurrede for den stærkeste Storm, ikke kunde mærke den mindste Rystelse i de uhyre store Sten, hvoraf dets Vægge og Loft bestod.

Af ikke mindre imponerende Størrelse er Højen i Bregninge Præstegaardshave og Ingers Høj mellem Gamle og Ny Nyby. Den første har tidligere været antaget for en Køkkenmødding, men ved Undersøgelse i Sommeren 1877 af Etatsraad Stenstrup og cand. theol. O. Zinch blev konstateret, at den er en uhyre stor Kæmpegrav, og at de Brandpletter, Muslingskaller m. m., som findes i den, er Levninger fra de ved en saadan Gravs Opkastelse altid luculliske Maaltider. .. Paa samme Høj har efter et Vægmaleri paa Valdemar Slot at dømme i ældre Tider staaet et Lysthus.

Jomfru Inger, som den sidste Høj har Navn efter, havde efter Sagnet forsvoret sig til den Onde, hvis hun blev sin Kæreste utro. Hun lagde dog ikke videre Vægt paa dette Løfte, end at hun gav en rigere Bejler sin Haand og stod allerede med ham for Alteret i Kirken for at modtage Præstens Velsignelse, da hendes nu retmæssige

Herre indfandt sig i egen Person og tog Bruden med sig op paa denne Høj, Brudekransen virkede imidlertid som Amulet, og først da han fik en forbigaaende Knøs til at rive den af Brudens Hoved, fik han fuldkommen Magt over hende og kunde føre hende med sig ind i Højen.

Som sagnhistoriske Punkter skal her endnu nævnes Lindormebækken i Pederskov og Øens to hellige Kilder.

Om den første fortælles: En ukendt Person tilbød at ville ødelægge alle Rotter paa Øen, naar man vilde indestaa for, at der her ingen Lindorm fandtes. Med et saa stort Maal i Sigte betænkte de gode Bymænd sig ikke paa at afgive den betingede Erklæring, og Heksemesteren antændte da et stort Baal midt paa Øen, og i dette forsvandt paa hans Bud alle Rotterne. Midt under Forestillingen kom imidlertid — Bymændenes Forsikring til Trods — en uhyre stor Lindorm fra Lungebugten op gennem Pederskov, betegnende sin Vej ved den store Vandrende, der nu bærer Uhyrets Navn. Ormen forsvandt i Baalet med den uheldige Rottejæger, og de smaa Gnavere er endnu mandstærke nok til, at andre »Jægere« kan forsøge Lykken.

De to Kildevæld, hvis Vande man tillagde lægende Kræfter, og som indtil for faa Aar siden har nydt samme Ære St. Hans Aften som saa mange andre af disse »Kursteder«, er »St. Olufs Kilde« ved Holstenskgaardene*) paa Lundby Mark og »Ganse Kilde« i Nors Mark Vest for Slottet.

Den første har Navn efter samme Helgen som Kapellet, der engang laa paa den tilstødende Mark, og hvorom mere siden. Efter Sagnet mistede den

---

*) De fire Holstenskgaarde paa Øen er forsøgsvis byggede af General Frederik Juel.

sine lægende Kræfter, da en Bondemand var saa fræk at føre et skabet Øg ud i dens Vande.

Den anden skal have Navn efter en Bondepige, der hed Ganse, og som for en eller anden ringe Forseelses Skyld blev dræbt af sin Husbonde, da hun drev Ploven for ham i den Mark, hvor nu Kilden er. Han begravede hende under en Busk i Haab om, at Ugerningen kunde skjules, men da kom Kildens Bølge rislende og fortalte, hvad sket var.

Efter disse helt eller delvis forsvundne forhistoriske Minder vil vi vende os til de mere aktuelle, Øens tre Sognekirker.

De er saavidt skønnes alle opførte i det 12. Aarhundrede i Rundbuestilen — hist og her ses endnu Spor af de oprindelige smaa rundbuede Vinduer —; men det romanske Præg er ved Ombygning, Tilbygning og Restaurationer gennem de mange Aar næsten helt fortrængt af det gotiske.

Efter Navnet at dømme er *Landet Kirke* den ældste, ihvorvel dens hele ydre Udseende ikke synes at bekræfte denne Antagelse. Taarnet bærer Aarstallet 1634, samt Bogstaverne P S A, Navnet paa daværende Sognepræst, Peder Sørensen Aarhus, men da det tydeligt ses at være en Tilbygning af yngre Datum end selve Kirken, giver det ingen Forklaring paa dennes Alder.

Dette Taarn var 1658 Skjulested for en af Øens Karle, der — næppe uden Grund — havde dræbt en af de svenske Soldater, som paa Isvandringen til Hovedstaden lagde Vejen over Taasinge. For at undgaa Svenskernes Hævn søgte han da Tilflugt her i Taarnet, og kun Præsten Jens Mogensens Standhaftighed frelste den unge Mand fra Døden. Carl Gustav opholdt sig nemlig i Landet

Præstegaard, da han fik Melding om Drabet, og han drog straks sin Dyrendal og svor at ville hugge Hovedet af Hr. Jens, hvis ikke denne fluks ledte ham paa Spor efter Morderen. Præsten lod imidlertid den bistre Konge rase, og Hr. Jens's Hoved fik Lov at sidde; men et Skaar i Præstegaardens Storstuebjælke fortalte mange Aar derefter, hvor skarpt det kongelige Sværd havde været. — At dette for øvrigt ikke var den eneste Svensker, der fandt sin Grav paa Taasinge, antyder Navnet paa Mosen bøg Landet Præstegaard, den kaldes nemlig Sergentmosen efter en deri kommen svensk Underofficer.

Men tilbage til Kirken. — De saa omhyggeligt formede Sokkelsten fængsler straks vort Øje, og maaske særlig en, der er prydet med et Meneskehoved, paa Kirkens søndre Side; oven over samme findes en i Granit udhugget Løve. En anden Sten under samme Længdevæg er slidt helt glat, efter Sagnet af Munkenes Kapper. Her har nemlig været en Dør, »Munkedøren«, der sandsynligvis har ført ind til et Kirken tilbygget Kapel, helliget St. Jørgen, Kirkens Skytspatron. Af nogle Sølvskeer med Indskriften: Help, Ridder St. Jyrren! som tidligere fandtes paa Øen, kan man slutte, at denne Helgen, ogsaa kaldet Ridder Georg, efter Sagnet en kappadocisk Prins, engang har staaet højt i Kurs her. Hans udskaarne Billede fandtes da ogsaa i Kirken indtil Midten af forrige Aarhundrede, ligesom Altertavlen var en i Træ udskaaeren Fremstilling af samme Ridders Sejr over Lindormen, der vilde opluge Prinsesse Aja.

I Vaabenhuset, der siden 1874 er under Taarnet, tidligere i Udbygningen mod Syd, findes en sjælden smuk Portal ind til Skibet, udført i Granit i Smag med Kirkens Sokkel. Overdelen udgøres

af en halvcirkelformet Sten, hvori er fremstillet i Relief en Figur med Krone paa Hovedet sidende i en oval Krans, der støttes af to andre Figurer. Den kronede Skikkelse er muligvis en af Nordens Helgener, maaske Ridder Jørgen selv eller ogsaa den Bisp eller Konge, under hvilken Kirken er bygget.

Kirkens Indre er lyst og venligt som faa Landsbykirkers, men svarer, hvad Prydelser angaar, ikke til dens Ydre. Der er, naar undtages Prædikestolen — et Renæssancearbejde fra 1619 — ingen Arbejder fra Træskærerens Haand, hvad man kunde vente ved Siden af det kunstfærdige Stenhuggerarbejde. Hvad der engang har været af saadanne, ovennævnte Helgenbillede og Altertavle som formodentlig ogsaa et Krucifix, er for længst forsvundet.

Den nuværende Altertavle, Korsfæstelsen, er en paa groft høvlede Brædder udført Kopi af Memlings Alterbillede i Lübeck. Alterlyseslagerne er skænkede 1650 og Sølvkalcken 1667 af Præsten Jens Mogensen Hossum. Den ottearmede Malmlysekroner, som hænger i Koret, er en Gave fra Præsten Peder Jensens Hustru, Anna Kristine Jørgens Datter 1714, medens hendes Husbonds Navn er knyttet til en Oblatæske, der bærer Aars-tallet 1692.

Daabsfadet ser ud til at være en Gave fra Kristian den Fjerdes Datter Sophie Elisabeth, idet hendes og Kongens Navne findes paa Bagsiden. Det bærer endvidere Aars-tallet 1634, netop det Aar, da denne da femtenaarige Kongedatter blev gift med Grev Kristian Pentz, Amtmand i Flensborg.

I Koret hænger en sløromvunden Kaarde, som har tilhørt Axel Juel, hvis Ligsten nu findes indmuret i Vaabenshusets Væg, og hvis Vaaben er

malet i et Hjørne af Korhvælvingen. Han var Søn af Kristian Klaus Juel og Sophie Gyldenstjerne til Vosborg i Jylland og født der 1655. Sagnet siger, at da han som Gouvernør i Trankebar var falden i Unaade ved Hove og henvendte sig til to af sine Fætttere for at faa Hjælp, tog disse venligt imod ham med de Ord, at to »Juel« vel kunde bære een »Axel«, og gav ham en Gaard i Strammelse. Her paa »Holmegaard« henlevede han Resten af sine Dage til 1720, og efter hans Hustru Sophie Amalie Parsberg, der døde 1740, fik Gaarden Navnet »Fruegaarden«, som den endnu bærer.

I Aaret 1890 anskaffedes efter Sognepræstens Opfordring ved frivillige Bidrag af Sognets Beboere og Tilskud fra Stamhuset det Harmonium, hvortil Pulpituret over Indgangsdøren da blev bygget.

Bregninge Kirke er fra en eenlænget Bygning i Tidernes Løb bleven til en Korskirke. Jakob Rosenkrands lod saaledes i Slutningen af 16. Aarhundrede opføre den saakaldte »Ny Kirke«, nærmest til Brug for Thurinerne, der søgte hertil, indtil Ellen Marsvin 1640 lod opføre en Kirke paa Thurø til Afløsning af et derværende faldefærdigt Kapel, som var helt ubrugeligt til Gudstjeneste. Nu skulde Sognepræsten til Landet og Bregninge, Peder Sørensen Aarhus, ogsaa besørge Gudstjenesten paa Thurø hver anden Søndag; men da han alt havde to Kirker at forrette Tjeneste i, bad han sig fritaget for dette, og Thurø blev som Annex lagt under St. Nicolai i Svendborg, hvilket Forhold først forandredes 1860, da Øen fik sin egen Præst.

Den nordre Korsarm er Gravkapel for den Juelske Familie, opført i Midten af 18. Aarhundrede af Kammerherre Niels Juel over en af

Jakob Rosenkrands og Pernille Gyldenstjerne indrettet underjordisk Begravelse. Disse kom dog ikke til at hvile i denne, som de havde tænkt, men under Koret i Østerhæsing Kirke ved Arreskov, ved Siden af Erik Rosenkrands og Helvig Hardenberg. Derimod hviler her:

1. Knud Juel, der omkom i Junkerlunden.
2. Margrethe Juel, hans Søster, død paa V. S. 1736.
3. Katharina Juel, Axel Juels Søster, omkommen ved Operabranden i København 1689.
4. George Katharina Seefeldt, død 1700.
5. Kammerherre Carl Juel-Brockdorff, død 1859.
6. — ? —

I det Juelske Gravkapel er bisat:

1. Kammerherre Niels Juel, død 1766.
2. Hans Hustru, Sophie Amalie Pasbjerg, død 1788.
3. Kammerherrens Broder, Jens Juel til Lunds-
gaard i Fyn.
4. Sidstnævntes Hustru, Ide Holsten fra Arreskov, død 1754.
5. Gehejmeraad Carl Juel, død 1767.
6. Hans første Hustru, Christiane Henriette Lovise de Schleunitz, død 1756.
7. Sammes anden Hustru, Anna Margretha Juel, død 1761.
8. Gehejmeraadens tre smaa Børn, Niels, Carl og Niels.
9. Hans Datter, Margrethe Christiane Juel g. m. Kammerherre v. Krogh til Løjved, død 1803.
10. Sidstnævntes Datter, Amalie Krogh, død 1792.
11. General Frederik Juels Søn, Henning Bendix.
12. Frederik Baron Juel-Brockdorff, død 1876.
13. Hans Hustru, Augusta Utke, død 1879.
14. Vibecke Juel-Brockdorff, død 1879.
15. Otto Juel-Brockdorff, død 1882.

16. Sophie Baronesse Juel-Brockdorff, død 1892.
17. Carl Juel-Brockdorff, død 1896.
18. Kammerherre Carl Juel-Brockdorff, død 1900.

Taarnet, der ligesom ved Landet Kirke er en senere Tilbygning, mistede Spiret under en Storm 1793, og da Generalen lod det istandsætte, blev det omdannet til en ottekantet Træaltan, som ved Kirkens sidste Hovedrestauration 1882—83 afløstes af det nuværende Spir, hvis nederste gennembrudte Del dog endnu gør samme Tjeneste som Altanen.

Herfra har man et af de sjældneste Rundmalerier, vort Fædreland frembyder. Selve Øen danner med sine Skove, Frugthaver og levende Hegn den skønneste Forgrund, og i Baggrunden veksler Land og Hav i den yndigste Harmoni. Det beundrende Øje fængsles idelig, snart af en Købstads røde Tage en masse eller af en Landsbykirkes eller Herreborgs isolerede Tegl, snart af et Lystfartøjs blændende Sejl eller en rastløs Dampers kulsorte Røgsejle, og i rigtig klart Vejr standser Blikket først ved to ti Mil bortliggende Skove ved Hohevacht i Holsten.

Kommer man ind i Kirken, lægger man først Mærke til Prædikestolen med Aarstallet 1621; det er et Renæssancearbejde som i Landet Kirke, men her smykket med Jakob Rosenkrands's og Pernille Gyldenstjernes Vaabener. — Paa Alteret, der ikke smykkes af noget Billede, idet den tarvelige Altertavle, der tidligere fandtes, ved Kirkens sidste Restauration erstattedes med et forgyldt Kors paa rødt Fløjl, finder man Kalk og Disk med Niels Juels og Margrethe Ulfelds Navne og Vaabener, skænket til Kirken 1687, og to Lysestæper med Erik Rosenkrands's og Helvig Hardenbergs Mærker.

Et Par under Kirkens Hvælvinger ophængte Fartøjer, af hvilke det ene skal være en Model af Flagskibet i Køge Bugt, leder Tanken tilbage til Kampen her og til Sejrrherren, der ogsaa engang inden disse Mure har lyttet til Herrens Tale, og Mindet bliver endnu mere levende ved at betragte den under Hvælvingen i den »Ny Kirke« hængende Trompet og Kaarde, der begge skal have tilhørt den store Admiral.

En Runesten, som man i lang Tid troede forsvunden, men som genfandtes i Kirkemuren 1875 af Henry Pedersen og nu ligger ved Opgangen til Prædikestolen, bringer Tanken tilbage til den tidligste Middelalder, uden at den dog finder noget bestemt Hvilepunkt i Indskriften »Edsver Sadsersen lod færdige, hænge, hellige og vie Kirkeristerne; Mester Bo gjorde mig«. Et andet middelalderligt Minde er den nu i Vaabenhusets Væg indmurede Ligsten over Jac. Benedictus. Den nu ulæselige Indskrift »Hic jacet Benedictus Jac. Rektor Eccl. Bregning in Thoslandia qui obiit Anno Dm MCCCLXXV die 1. Januarii requiescat in pace« lader formode, at denne Rektor Benedictus har været Sognepræst i Bregninge i Valdemar Atterdags Dage.

Et forgyldt Billede af Kirkens Helgen, St. Andreas, har tidligere prydet Kirkens Kør; men alle Spor af dette, der forestillede Apostelen korsfæstet paa det efter ham opkaldte Kors (X), er for længst udslettede.

Orgelet, der er bygget af Orgelbygger Gudme, indviedes ved Høstprædiken 1860. Sognets Beboere sammenskød 250 Rd., og Stamhuset gav et tilsvarende Beløb. Instrumentet kostede 450 Rd., og for de tiloversblevne 50 Rd. opførtes det Pulpitur, hvorpaa det har sin Plads.

Bjerreby Kirke endelig er efter dens hele Brøstfældighed at dømme ikke den sidst opførte af de tre; men dens Alder kan lige saa lidt opgives som de to andres. — Den er efter Sagnet bygget af en Bisp og bestaar af een Længe med en lille Tilbygning i Nord, »Ny Kirke«, opført 1634 til Gravkapel, af Sten fra det foran nævnte St. Olufs Kapel.

Dette laa paa Lundby Mark ved den saakaldte »Kimergaard«, for Enden af »Kimervejen«, Navne gennem hvilke man hører Klokkerne ringe til Ave. Endnu til Midten af forrige Aarhundrede laa Grunden, saa at Pastor Morsing i Landet har maalt denne til at være 38 Alen lang og $8\frac{1}{2}$ Alen bred. Her opbevaredes St. Olufs Billede, som Bønderne efter Tilsaaningen bar rundt i Markerne for at give Sæden »Lykke, Fremgang og Vækst«; men denne Vandring fik engang en sørgelig Ende. En Bondemand havde gaaet med Hr. Oluf under Armen den ganske Dag, og skønt de gik til, saa i det mindste Bonden svedte derved, tog det dog længere Tid end beregnet, da Agrene laa saa spredte, og den ulykkelige Bondemand kunde ikke naa Kapellet, inden Sol gik ned, som han ellers skulde. Han tog da St. Oluf med sig hjem og gemte ham i sin Bagerovn for — tidligt næste Morgen — at bringe ham paa sin Plads. Træt af Gaarsdagens Vandring sov Manden imidlertid over sig. Tjenestepigen, der ikke vidste, hvilken fornem Gæst, Gaarden husede, tændte Ild i Ovnens til Bagning, og — Ovnens blev St. Oles Grav. —

Denne Tilbygning er i Eftersåret 1900 bleven skilt fra den øvrige Kirke ved en Bræddevæg, som kan lukkes tilbage de faa Gange om Aaret, der er Brug for den.

Taarnet har her ligesaa lidt hørt til den op-

rindelige Kirke som de to andre, men er en Tilbygning, maaske fra Midten af det 15. Aarhundrede.

Selve Kirkens Indre gør langt fra noget hyggeligt Indtryk; men her gemmes flere gode Træskærerarbejder fra ældre Tider. Her er saaledes en mesterlig udført Degnestol med Indskriften »Anno Dm 1536 completum est hoc«, og derunder i Relief St. Martin, som deler sin Kappe med Tiggeren af Mangel paa anden Almisse. Endvidere findes et stort katholsk Alterskab fra Midten af det 15. Aarhundrede med Fremstillinger af Korsfæstelsen og andre Scener af Lidelseshistorien, fremdeles i et Skab i Koret et Billede af Kirkens Helgen, St. Martin, og endelig paa Skibets Syd væg et Krucifix af en mindre dygtig Mester. Hertil kom tidligere et stort Egeskab, som stod i den »Ny Kirke«, men som fra 1895 med et deri henlagt Madonnabillede opbevares i Nationalmuseet. To smukke Messinglampetter, der ligeledes laa i dette Skab, er nu anbragte paa Kirkens Vægge. I samme Skab fandt 1682 Præsten Hans Fich et paa Papir skrevet Epitaphium fra 1552 i latinske rimede Vers af Sognepræsten i Bregninge, Peder Philosophus, over Hans Henriksen, Sognepræst til templo sancti martini; det blev sat i Glas og Ramme, Efterkommerne til Amindelse, men er senere sporløst forsvundet.

Kirkens smukke Kalk er en Gave af Præsten Hans Pedersen Sandager og Hustru og bærer foruden Givernes Navne Aarstallet 1634 og Indskriften: »Jeg skal bruges efter Kristi Skik og ej efter Pavens vrangt Digt. — Denne Kalk hører til Bjerreby Kirke«.

Daabsfadet er skænket til Kirken 1639 af Elisabeth Augusta, Kristian den Fjerdes og Kir-

stine Munks Datter, (altsaa en Søster til Sophie Elisabeth, hvis Navn er knyttet til Daabsfadet i Landet Kirke). Hun var gift med Admiral Hans Lindenow til Wedelsborg eller Iversnæs, som det dengang hed; han døde under Københavns Belejring 1659.

Foruden nogle Ligsten i Gulvet, hvis Indskrift nu er ulæselig, findes her Mindetavler over Præsterne Poul Andersen Schyt og Johan Georg Flor, samt en Tavle med Fortegnelse over Præsterne fra Reformationen til 1770. — Den ældste Ligsten findes udvendig i Kirkens sydlige Længdevæg; den er af omtrent samme Alder som Kirken, er uden Indskrift, men prydet med en Korsstav. Skønt den er indmuret i Kirkevæggen, hører den vist næppe til Kirkens oprindelige Fundament, lige saa lidt som de med Ornamenter udsmykkede Sokkelsten, der findes under et Stykke af samme Sidemur, men er snarere indsat senere.

Orgelet er anskaffet for frivillige Gaver af Menigheden 1855 og Lamperne ligervis 1896. Pulpituret, hvorpaa Orgelet er anbragt, skriver sig derimod fra en tidligere Tid, da Kirketran-gen og Kirkegangen har været større end i vore Dage.

Af disse Kirker har den sidst omtalte altid haft sin egen Præst, hvorimod de to andre paa Grund af flere sammenstødende Omstændigheder var forenede fra 1575 til 1738.

Straks efter Reformationen var *Knud Nielsen* Præst i Bregninge, men saavel under ham som under hans Eftermand, fornævnte *Peder Philo-soph*, lagdes Præstegaarden i Aske, og da tillige Lehnsmanden paa Kærstrup, Jacob Sehested, undlod at betale Præsten Tiende, maatte denne af pekuniære Grunde sige sin Menighed Farvel.

Hans Eftermand, *Mads Jacobsen*, havde næppe Præstegaarden opbygget, før den afbrændte paa ny. Han rejste da til Svendborg og kom ikke liere til Bregninge, men fik et Kapellani i Varde. Det ledigblevne Embede i Bregninge forblev nu i flere Aar ubesat, og da Menigheden til sidst ankede herover til Regeringen, bestemtes ved Frederik II's Reskript, dateret Frederiksborg, 20. August 1575, at Landet Præst skulde besøge Embedsforretningerne i Bregninge imod at oppebære Kaldets samtlige Indtægter.

I Landet havde *Hr. Povel* været Præst samtidig med Hr. Peder i Bregninge, og hans Eftermand, *Niels Mule*, der døde 1581, var Sognepræst, da Sognene blev forenede. Han efterfulgtes af *Morten Mesbingius*, der først havde været Rektor ved Nyborg Skole og var Comminister dersteds, da Fru Helvig Hardenberg kaldte ham til Landet og Bregninge. Paa hans gamle Dage blev *Peder Søffrensen Aarhus* hans Medhjælper og ved hans Død 1618 hans Afløser. I 31 Aar var han de tvende Menigheders Sjælesørger og efterfulgtes af sin Kapellan, fornævnte *Jens Mogensen Hossum*. Denne var gift med Karen Mogensdatter fra Kværndrup Præstegaard, og deres Søn, Peder Jensen med det paatagne Tilnavn Lucoppidan (Lundby), »arvede« Kaldet efter Faderen, der døde 1679, efter at have været Provst for Sunds Herred fra 1670. *Peder Jensen Lucoppidan**) var gift med Professor Jørgen Falsters Datter i Odense; han og Sønnen *Niels Pedersen Lucoppidan*, der efterfulgte Faderen 1718, havde stor Interesse for Oldsager og har begge efterladt sig flere Optegnelser om saadanne. Sidstnævntes første Hustru, Dorthea, var Datter af Povel Jacobsen Langeland,

*) Hans Billede findes i Nicolai Kirke i Svendborg.

Sognepræst til Vor Frue i Svendborg; men efter hendes Død ægtede han Karen Rask fra Odense. Hun overlevede sin Mand, der døde 1730, og blev gift med Eftermanden *Mathæus Reutze*, og endskønt hun ogsaa fulgte ham til Graven 1738, forblev hun dog i Præstegaarden som Hustru for den nye Præst, *Christian Morsing*; — det var den letteste Maade at komme ud over Enkepensions-spørgsmaalet paa. — Pastor Reutze var den sidste Præst for begge Sognene, idet Forbindelsen ophørte ved hans Død, og Bregninge fik sin egen Præst som i gamle Dage.

Ved Pastor Morsings Død forflyttedes daværende Sognepræst i Bregninge, *Simon Pedersen Riise*, til Landet og efterfulgtes ved sin Død 1790 af sin Svigersøn *Mathias Muusmand* fra Haderslev. Ved dennes Død 1810 udnævnte Stamhusejeren sin Huslærer *Frederik Kristian Lund* til Præst for Landet Menighed. Han var dengang 30 Aar gammel og havde tidligere været Huslærer paa Nørholm ved Varde. I Landet Præstegaard henlevede han Resten af sine Dage, og skønt han i sine sidste 14 Aar var blind og maatte holde Kapellan, deltog han dog f. Eks. i Konfirmandundervisningen med en Myndighed og Strenghed, som en og anden gammel Bondemand endnu bevarer i levende Erindring. Dog ogsaa af anden Grund er den gamle Konsistorialraads Navn bevaret; han udgav nemlig 1823 en »Beskrivelse over Øen Thorseng«, der endnu findes hist og her paa de Taasingske Boghylder, og som hyppig er benyttet som Kilde til nærværende Linier. Han var gift tre Gange, først med Cathrine Cramer, dernæst med hendes Søster Margrethe Cramer og sidst med Caroline Simonsen, der henlevede sine sidste Dage som Enke i Svendborg. Af Børnene skal kun nævnes Sønnen

Frederik Vilhelm, der en Tid var Kapellan hos Faderen, men afløstes af Ludvig Krarup.

Pastor Lund efterfulgtes af *Johan Peter Christian Lyngby*. Født paa Gaarden Hellendø ved Nakskov blev han efter endt Eksamen først Lærer i Nakskov og dernæst Kateket i Aarhus. Herfra kom han til Landet, hvorfra han efter 12 Aars Forløb — i hvilke han ombyggede største Delen af Præstegaarden — forflyttedes til Alsted-Fjenneslev 1866. Den 25. Juni s. A. udnævntes *Peter Sølling Schousboe* til hans Eftermand. Han var født 1807 i Torstrup Præstegaard ved Varde. Efter at han havde endt sit theologiske Studium, oprettede han et lærd Institut i Vejle; dette forestod han i fem Aar og blev da Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen sammesteds. 1842 udnævntes han til Sognepræst for Oddense og Otting Menigheder i Salling, samme Aar som han paa Universitetet i Kiel forsvarede sin for den filosofiske Doktorgrad skrevne Afhandling om den »kateketiske Methode«. Fra dette Embede forflyttedes han saa som sagt til Landet 1866. Han var gift to Gange, først med Juliane Regine Reddelien fra Aarhus og siden med Cecilie Caroline Ring fra Skive, og hans Søn af første Ægteskab, *Vilhelm Carl Christian Schousboe*, født i Vejle 21. Februar 1839, er nuværende Sognepræst for Landet Sogn. Han har en Tid været Huslærer hos Professor Jerichau og var Adjunkt paa Hlerlufsholm, da han efter Menighedens Ønske overtog Embedet efter Faderens Afsked 1877. Hans Hustru, Hanne Sophie Magdalene Bayer, er Datter af afdøde Apotheker Bayer i Kallundborg.

I Bregninge var *Kristoffer Iversen* den første Sognepræst efter Sognenes Adskillelse. Embedets Indtægter var nu betydelig forøgede, bl. a. ved

Honoraret for Tjenesten paa Slottet, 50 Rd.*), men Præstegaard var der ingen, hvorfor Præsten fik en Gaard i Gl. Nyby. Nu skete det mærkelige, at ogsaa denne Gaard brændte, og som midlertidigt Opholdssted fik Præsten da anvist »Fabrikken« i Troense — heraf Navnet »Præstealleen«, som Vejen fra Fabrikken til Slotsalleen endnu kaldes. Iversen døde 1751, og da hans Eftermand, ovennævnte *Riise*, 1760 forflyttedes til Landet, blev Hr. *Kugler* Præst i Bregninge. Han og Stamhuset kunde imidlertid ikke enes om den afbrændte Præstegaards Genopførelse, hvilket gav Anledning til, at den næsten færdige Præstegaard i Nyby blev udlagt til Bondegaard, og en ny Præstegaard blev opført i Bregninge, hvorved Nybygaardens Jorder gik tabt for Kaldet. Pastor *Kugler* blev paa Grund af disse Stridigheder ked af Taasinge og byttede 1773 Embede med Magister *Jørgen Valerius Thormølen* paa Strynø. Denne døde 1799 og efterfulgtes af *Christian Krarup*; han var gift med Riborg Bekker, og en af deres syv Sønner er den foran nævnte Kapellan Krarup i Landet. Pastor Krarup var Præst i Bregninge i ikke mindre end 46 Aar, til sin Død 1845. Hans Eftermand, *Johan Ludvig Møller*, var Søn af Højesteretssekretær Møller i København og født der netop den Nat, da Byen 1807 »faldt for engelske Blus og Brande«. Efter at have været Kapellan et Par Aars Tid i Sørup, blev han 1843, samme Aar som han holdt Bryllup med Charlotte Brandt i Gamtofte Præstegaard, udnævnt til Kateket i Kærteminde, hvor han var, da han beskikkedes til Sognepræst i Bregninge. Kun 46 Aar gammel døde han her 1854 og efterfulgtes af

---

*) Denne Sum findes dog ikke længer blandt Bregninge Sognekalds Indtægter.

Carl August Olivarius, Søn af Regimentschirurg Olivarius i Ronne. Han var født 1813, havde et Aars Tid været Huslærer hos Pastor Gudme i Rørslev, i 10 Aar Adjunkt ved Slagelse Latinskole og var Kateket ved Roskilde Domkirke ved sin Udnævnelse til Bregninge. Herfra forflyttedes han 1865 til Ude og Oppesundby paa Sjælland, og *Johannes Bock* blev nu Sognepræst her. Han var en Købmandssøn fra Flensborg og levede paa Vartpenge i København, da han efter Krigen var »dimitteret« fra sit Embede i Eskris i Angel. Tidligere havde han en Tid været Privatlærer i København og en Tid Præst i Sterup, ogsaa i Angel. Han døde i Bregninge Præstegaard 1875 efter i flere Aar at have været Formand for Sogneraadet. Hans Hustru, Eugenie Hansen fra Kristianssand, er død i København 1899 og begravet ved Siden af sin Mand paa Bregninge Kirkegaard.

Hans Christian Diderik Müller, Søn af Cancelliraad Müller i Odense, blev Pastor Bocks Eftermand. Som 24aarig theologisk Kandidat havde han rejst i Tyskland og Schweiz for at sætte sig ind i forskellige sociale Forhold, som Fængsels- og Fattigvæsen, Kirke- og Skolevæsen, Studier, som han fortsatte efter sin Hjemkomst, og som han i Tale og Skrift har søgt at gøre frugtbringende for sin Samtid. — Indtil han beskikkedes til Sognepræst for Bregninge, havde han virket som Lærer ved flere Skoler i København, og i Aarene 1869—72 var han Folketingsmand i Odense Amts 4. Valgkreds. — Aaret efter han var kommen til Bregninge, lod han Præstegaardens nuværende Stuehus opføre; men allerede 1882 forflyttedes han til Ledøje og Smørum, og daværende Sognepræst og Førstelærer paa Thurø *Conrad Rudolph Madsen* udnævntes — efter

Indstilling af Stamhusbesidderen — til hans Eftermand.

Pastor Madsen, der er gift med Jenny Andrea Kirstine Petersen, Datter af Bankdirektør Petersen i Skive, er født 1850 paa Handbjergghovgaard ved Struer, men har tilbragt sin Barndom paa Tjele, som hans Fader, tidligere Ejer af Staarupgaard Hovedgaard ved Skive, havde i Forpagtning. Før han kom til Thurø, havde han i to Aar virket som Kapellan i Gamtofte paa Fyn, og da han i Foraaret 1891 befordredes til Aaker paa Bornholm, blev Bregninge Sogne kald atter ledigt, men besattes 11. Maj s. A. med nuværende Sognepræst *Anders Kløvborg*, Søn af Købmand Kløvborg og Hustru Jakobine Thomsen i Thisted og født 6. Januar 1856. Efter først at have taget Skolelærereksamen 1874, studerede han en Tid Mathematik, men forandrede Studium og tog 1882 theologisk Embedseksamen. To Aar derefter udnævntes han til Kapellan for Jelling og Hover og 1886 til Sognepræst for Guldager ved Varde, hvorfra han forflyttedes til Bregninge. Hans Hustru, Marie Othonia Breinholt, er Datter af Proprietair Breinholt og Hustru Birgitte Gøe Carstensen til Boddum Bisgaard i Thy.

Bjerreby har altid udgjort et særskilt Sogn, indbefattende ogsaa Øen Hjortø indtil 1555, da denne blev lagt under Drejø.

I gamle Breve om Taasinge Birketing, som Peder Jensen til Landet har samlet, nævnes som Præst i Bjerreby 1460, Tingskriver *Niels Staffensen*. Den første Præst her efter Reformationen var ligeledes Skriver ved Tinget, og det var i det hele taget almindeligt, at denne Forretning udførtes af en af Øens Præster eller Degne.

Efter den i Kirken ophængte Fortegnelse har følgende været Præster her siden Reformationen:

Hans Henriksen, død 1552.

Stephan Hansen.

Rasmus Larsen, død 1599.

Jørgen Staffesen, kaldet af Fru Helvig Hardenberg, død af Pest med Kone og Børn 1629.

Hans Pedersen Sandager, Dr., tilforn Kapellan i Snøde.

Anders Rasmussen, død 1663.

Hans Fich, død 1698, gift med Birthe Sørens Datter, der ægtede Estermanden,

Povel Andersen Schyt, født i Uggerslev Præstegaard, senere gift med Catharine Møller fra Gudbjerg Præstegaard, død 1735.

Peder Ferslev fra Thisted, død 1752.

Ulrich Adolf Schwitzer fra Varde, død 1763.

Hans Casper Dressing, død 1770.

Saavidt Tavlen.

Hans Estermand var *Johan Georg Flor* fra Sylt, gift med Elisabeth Dreyer fra Skalkendrup; han døde 1803 og efterfulgtes af *Johan Georg Møller*, som var Præst her til 1840, men i sine sidste Dage svag baade paa Sjæl og Legeme, saa han i flere Aar maatte holde Kapellan. Efter hans Død udnævntes daværende Sognepræst i Maarslet i Aarhus Stift *Johan Ernst Heilmann* til Præst i Bjerreby, hvor han døde i Sommeren 1879 i sit 70. Aar, født i Odense 1810. Hans Enke Caroline Arentine Utke, Datter af Krigsraad Utke til Brolykke, er 1887 død i Svendborg.

Sabinus Høgsbro, der nu blev Sognepræst i Bjerreby, var født i Rødding Præstegaard 1819. Fra 1844 til 1847 var han Kapellan i Søndervissing og fra 1847 til 1850 i Fodbjerg og Meilby. Da udnævntes han til Sognepræst i Højsted, men blev afsat fra dette Embede 20. Maj 1867 paa

Grund af Edsnægtelse. Næste Aar blev han kaldet til Farup ved Ribe, og herfra befordredes han til Bjerreby. Efter en fjortenaarig Virksomhed her afskedigedes han med Pension 1893, flyttede til København og døde her 1897. Han ligger begravet paa Bjerreby Kirkegaard ved Siden af sin 5 Aar tidligere afdøde anden Hustru, Hansine Henriette Andrea Bay fra Vissenbjerg. Hans første Hustru var en Præstedatter fra Gram.

Hans Eftermand er nuværende Sognepræst *Sofus Nikolai Theodor Hansen*, der er født 31. Oktober 1852 i Nidløse Skole paa Sjælland, har været Huslærer fra 1876 til 1882 paa Giesegaard og fra 1882 til 1887 paa Brahetrolleborg og var Sognepræst paa Drejso, da han blev kaldet til Bjerreby. Hans Hustru, Louise Caroline Catharine Krohn, er Datter af Pastor emir. Krohn, forhen Sognepræst i Vesteraaby.

Efter disse, om man vil, kirkehistoriske Data vil vi dvæle et Øjeblik ved Øens Skolevæsen.

I Sædedegnenes Dage har Øen naturligt kun haft tre Skoler — »Degnestavne« — og i Sogneforeningens Periode skal her endda kun have været to Degne; thi Degnen var jo Præstens Tjener, og naar der i Bregninge ingen Præst var, behøvedes der altsaa heller ingen Degn. Dog endnu mærkeligere er det, at selv mange Aar efter, at Sognene var adskilte, skal dette Degnefællesskab have bestaaet.

Det 18. Aarhundredes mange Forordninger og Resolutioner Almueskolen angaaende blev imidlertid ogsaa hørte paa Taasinge; men dog først,

da dette Sekel gaar paa Gravens Bred, kan man begynde at tale om et ordnet Almueskolevæsen her.

I Begyndelsen af Aaret 1798 traadte den daværende Stamhusbesidder sammen med Øens Præster og bosiddende Mænd og affattede et Reglement for Undervisningsvæsenet paa Taasinge. I dette — hvorefter de snart derpaa følgende kgl. Anordninger om Skolevæsenet paa Landet i Danmark delvis synes at være formede — bestemtes, at Øen skulde inddeles i syv Skoledistrikter: Bjerreby, Søby, Vemmenæs, Landet, Vornæs, Bregninge og Troense, altsaa i Landet og Bjerreby Sogne de samme som nu, med en enkelt lille Grænseforandring maaske, men ikke saaledes i Bregninge Sogn, hvor det snart viste sig, at to Skoler var for lidt, og hvor man derfor en Snes Aar senere opførte den nuværende Askekærs eller Frederik Juels Skole mellem Troense og Vindeby.

I Troense, Landet, Søby og Vornæs opførtes nye Skolebygninger paa Generalens egen Bekostning, Lærernes Lønninger forbedredes, og nye Lærere ansattes. Af disse fire Skoler er Søby og Vornæs for længst ombyggede og sidstnævnte flyttet fra Vornæs Skov, fra Matr. Nr. 32 a, til dens nuværende Plads. Troense pranger endnu med sit Spir, og de mange Vinduer i Landet minder om, at ogsaa den er bygget i »Oplysningens Tidsalder«. Ved den første af disse er 1891 opført en særskilt Skolebygning, og den sidste flyttes nu igen til Lundby, som den var — i Matr. Nr. 56*) — før General Juel flyttede den om ved Kirken.

---

*) Mens Skolen var her, afbrændte den 1773, og ved denne Lejlighed skal Bregninge Sogns Kirkebog, som just befandt sig her, være brændt.

I de øvrige tre Skoledistrikter: Bregninge, Bjerreby og Vemmenæs, har de oprindelige Skoler maattet vige Pladsen for mere tidssvarende Bygninger, og dette er for de to førstes Vedkommende allerede sket for saa mange Aar siden, at Prædikaten tidssvarende ikke længer er — tidssvarende.

For Fuldstændigheds Skyld skal endnu tilføjes, at der i Troense, foruden den egentlige Almueskole med tilhørende Pogeskole ogsaa findes en privat Skole, og at her tidligere var en Realskole, som imidlertid ophævedes ved Sommerferien 1887 af Mangel paa Tilslutning.

En Forberedelses-Navigationsskole — med en gammel Skipper som Docent antagelig — som ogsaa fandtes her i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, kunde ikke i Længden udfylde Tidens Krav og har ogsaa for længst lukket sine Porte.

Som det nyeste nye paa Taasinges pædagogiske Omraade bør endnu anføres, at der efter Lov af 24. Marts 1899 er opført Forskoler i Bjerreby og Vornæs, medens de samtidig efter samme Principper opførte Forskoler i Søby og Lundby ikke er fremstaaede som en direkte Følge af nævnte Lovs Paragrafer.

I geografisk Henseende er Øen Taasinge adskilt fra Fyn ved det mellem Færgestederne c. 800 Alen brede Svendborg Sund, fra Thurø ved Thurø Sund og fra Langeland ved Vemmenæs Sund, der mellem Vemmenæs og Rudkøbing paa Grund af Omvejen om Siø regnes for at være 1 Mil bredt.

Mod Øst skærer Havet sig ind og danner Lungebugten (den lange Bugt), der mod Syd indeluttes af Stenodden eller Stenø Odde, hvilket Navn synes at antyde, at Bugten oprindeligt har været et Sund, som har skilt Vemmenæs fra det øvrige Taasinge — som man kunde se det under Stormfloden 1872.

Ogsaa mod Vest har Øen tidligere haft en lignende Indskæring; men den 124 Fv. lange Dæmning, som Kammerherre Niels Juel har anlagt her, i Forbindelse med et derigennem anbragt Sluseværk — og siden 1888 Vindmotor — har forandret Bugten her til Eng og Mose: Noret og Vejlen.

Øens Overflade er temmelig jævn, men hæver sig dog mod Nord 236 Fod i Bregninge Bakke og mod Syd 85 Fod i Bjerreby Bakke.

Vandløbene er i vore Dage forsvindende, efter at de er blevne regulerede og Dræningen gennemført; men de fire Vandmøller — Ventepose Mølle og Røde Mølle ved Bregninge Skov, Pederskovs Mølle ved Valdemar Slot og Bukkehavn Mølle — som Øen endnu har, om end snart ingen af dem bruges mere, og en femte, som skal have ligget paa den Høj, man endnu ser Syd for Landevejen mellem Lundby og Lungebugten ved »Mølleren«, taler for, at der har været en Tid, da Vandløbene har været ret betydelige i Forhold til Øens Størrelse.

I Fladeindhold udgør Taasinge 12,436 Tdr. Land, eller omtrent $1\frac{1}{4}$ Mil; men foruden dette hører til Stamhuset de ubeboede Holme Iholm og Marholm i Svendborg Sund, Kidholm i Thure Bund og den store og lille Ral i Vemmenæs Sund, samt Øen Hjortø, saa Stamhusets hele Størrelse bliver 1528 $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn af alle Slags,

deraf fri Jord 145 $\frac{1}{4}$ Td., Skov 75 $\frac{1}{2}$ Td., Bøndergods 1123 $\frac{3}{4}$ Td. og Kirke- og Kongetiender 183 $\frac{1}{2}$ Td.)*

Øen deles i tre Sogne: Bregninge, Landet og Bjerreby.

Af disse har Bregninge Sogn Byerne: *Bregninge* med Kirke, Præstegaard, Skole og Sommerrestauration; *Troense* med Lægeboliger, Skoler, Lodsstation, Skibsværfter, Gæstgiverier, Toldkontrolsted, Telegraf- og Telefonstation, Postekspedition m. m.; *Vindeby* med Færgehavn og Kro; *Bjærnemark*; *Knudsbølle* med Bukkehavn Mølle; *Gamle* og *Ny Nyby*, samt *Pederskovs Huse* og Husene i *Kolds Mose*.

Landet Sogn har Byerne: *Lundby* med Kirke, Præstegaard og Skole; *Melby*; *Vornæs* (delt i Nørre V. og Sønder V.) med Skole; *Bækkehave*; *Strammelse*; *Nørskovs Huse*, samt *Røde Mæ* med Andelsmejeriet Thorskilde.

Bjerreby Sogn har Byerne: *Bjerreby* med Kirke, Præstegaard og Skole, samt Andelsmejeriet Damkilde; *Stjoul*; *Vaarø*; *Helluf*; *Søby* med Skole; *Gesinge*; *Skovballe* med Kro og Andelsmejeriet Staus ved Staus Mølle; *Ny Gesinge*; *Ny Søby*; *Vemmenæs* med Skole, Færgested og Gæstgivergaard; *Ny Vemmenæs* og *Stabolt*.

Hvad angaar Forholdet mellem Sognenes Jorder, disses Anvendelse m. m., samt Indbyggerantal, er dette omtrent saaledes:

---

*) I Bankaktier ejer Stamhuset 21,600 Kr. og i Fedekommiskapital omtr. 54,000 Kr.

	Breg- ninge.	Landet.	Bjer- reby.	Hele Øen.
Ager og Eng, Td. Ld.	2516	2786	4479	9781
Skov, Td. Ld.	749	451	335	1535
Udyrket, Td. Ld.	22	—	303	325
Hegn, Td. Ld.	63	62	157	282
Veje og Byggegrunde, Td. Ld.	110	70	138	318
Haver, Td. Ld.	105	15	75	195
Huse	267	142	162	571
Gaarde	41	62	108	211
Hartkorn, Td.	353	372	605	1330
Indbyggere 1801	1213	722	1025	2960
do. 1880	2017	1092	1420	4529
do. 1890	1843	1095	1406	4344
do. 1901	1805	993	1316	4114

Af denne Jord udgør Hovedgaarden Valdemar Slot med den underliggende Gaard Thaersminde og mere c. 650 Td. Land Ager og Eng og c. 1440 Td. Land Skov; Resten er — naar undtages Præstegaardene og et Par fra disse bortsolgte Parceller, nemlig fra Landet den Jord, hvorpaa Lundby Mølle er bygget, bortsolgt 1857 for 200 Rd. og en aarlig Afgift af 5 Td. Byg*), og fra Bjerreby de 4 Skp. Ld., hvorpaa Mejeriet Damkilde ligger, bortsolgt 1894 for 800 Kr., samt Skolerne — enten Livsfæste eller Leje.

Landet og Bregninge Præstegaarde med Undtagelse af de Tønder Land, som skal bibeholdes ved Kaldene, tilhører nu ogsaa Stamhusejeren. Den første, 62 Tdr. Land, er købt ved Auktion 1891 for 95,100 Kr. og en Bygkanon af 53 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk., og den sidste, 47½ Td. Land, underhaanden 1892 for 35,000 Kr. og en Bygkanon af 60 Tdr.

*) Mølleren har heraf 1887 lejet en Byggeplads ud til »Taasinge Forsamlingshus« paa 50 Aar mod 400 Kr. een Gang for alle.

Før Udskiftningen, der foregik i Bregninge Sogn 1787, i Landet Sogn og Vemmenæs 1789 og i Resten af Bjerreby Sogn 1800, betaltes i Fæste af en Gaard c. 250 Rd. og af et Hus med Have c. 40 Rd. Disse Tal steg nu efter Udskiftningen til c. 400 Rd. for Gaarden og c. 150 Rd. for Huset, som havde faaet tillagt 3—4 Td. Land, og er stadig gaaede opad lige indtil vore Dage eller i det mindste til Firserne. Indfæstningen for en Gaard paa 40—50 Tdr. Land er nu c. 10,000 Kr. og for et Hus med Jord omkring ved 10—1200 Kr.

Ogsaa den aarlige Afgift til Herskabet er stegen i samme Tidsrum om end ikke i samme Forhold.

I Jordfællesskabets Dage, af hvis store, højryggede Agre man endnu ser Spor paa en Eng (Sylt) ved Lungebugten og paa de saakaldte »Maaner« paa Øens Sydside, var Gaardmandens »Udgift« c. 50 Rd. Efterhaanden forandredes denne Pengeafgift til Naturalieydelser, der som Regel var 7 Tdr. Rug, 7 Tdr. Byg og 7 Tdr. Havre, 1 Lam, 2 Gæs (med 2 Skp. Havre til hver), 2 Høns, 1 Snes Æg og nogle Skp. Kartoffler. Nu betales dog i Regelen Kornet efter Kapitelstakst og alt det øvrige med Penge, i Almindelighed 70 Kr.

Husmandens »Skat« er nu 40—50 Kr., medens den tidligere var nogle faa Rigsdaler eller, hvad der var hyppigere, enten helt eller delvis ydedes som Arbejde paa Hovedgaarden.

Endskønt det saaledes slet ikke er smaa Krav, der stilles til Fæsteren, saavel straks ved Indfæstningen som siden efter, er Taasinge dog — om ikke et Land, der flyder med Mælk og Honning — en yndig, hyggelig Plet, ret et Sted, hvor »faa har for meget og færre for lidt«.

At det imidlertid ikke alle Dage har været saaledes, ses af en af Pastor Riise til Landet

Sogn efterladt Optegnelse over Uddeling af Penge og Fødevarer til Øens fattige og trængende i sidste Halvdel af 18. Aarhundrede, og derom vidner ogsaa Øens Fattighuse, der nu til Dags staa delvis tomme, staa som Minder om Bedsteforældrenes mere ulige Kaar, Minder om en Tid, da Fattigmands Nød og Velfærd ikke var en Samfundssag som nu til Dags, men beroede paa Naboers og Venners Gavnildhed, til Gunst for hvilken da ogsaa mangt et gammelt Stettinerfad og Kellinghusertallerken endnu kunde tale fra Samlerens Vægge.

Foruden denne Hjælp fra Mælkestue og Spisekammer maa her ogsaa nævnes en anden, som ikke har skiftet med Tiderne, nemlig de til Fordel for Øens trængende legerede Kapitaler. Nogle af disse er gældende for hele Øen, dog saaledes at Bregninge Sogn faar Halvparten og de to andre Sogne hver en Fjerdepart; andre gælder kun den enkelte Kommune.

De første, der er perpetuerede i Stamhuset, er:

1. *Frøken Christine Juels Legat*, 5000 Kr., stiftet $\frac{3}{17}$ 1774.
2. *Fricillige Gaver*, 400 Kr., Fundats ukendt.
3. *Lotterilegatet*, 300 Kr., Gave af 3 Bønder af en Gevinst.
4. *Forvalter Jørgen Harsens Legat*, 2000 Kr., ingen Fundats.
5. *Sammes andet Legat*, 4000 Kr., ingen Fundats.

De er alle stiftede til Fordel for Fattigvæsenet; men Frøken Juels Legat uddeles nu i Henhold til Amtets Skrivelse af $\frac{1}{7}$ 1896 til værdige trængende uden for Fattigvæsenet.

For Bregninge Sogn alene:

1. *Ritmester Krabbe Juels Legat*, 1000 Kr.
Stiftet 1839; tilfalder den mest trængende og værdige i Troense paa Livstid imod Ved-

ligeholdelse af General Juels Gravsted paa Bregninge Kirkegaard.

Opsigelig 1. Prioritets Pantegæld i Hestehaven ved Svendborg.

2. *Forvalter Jørgen Hansens Legat, 417 Kr.*
Til Fordel for Troense Bys Liglav.
Perpetueret i Stamhuset.
  3. *Frederikke Daentzers Legat, 800 Kr.*
Stiftet 1831 af Fyrinspektør Daentzers Enke i Troense til Fordel for Fattigvæsenet.
I Kreditforeningsobligationer.
  4. *Sammes Legat, 400 Kr.*
Til Renholdelse af Stifterindes og Mands Gravsted.
I Kreditforeningsobligationer.
  5. *Sammes Legat, 800 Kr.*
Til Vedligeholdelse af Gravsted og Gitter.
I Kreditforeningsobligationer.
  6. *Gaardmand Lars Mikkelsens Legat, 400 Kr.*
Stiftet 1870 af Gaardmand Lars Mikkelsen i Bregninge til Vedligeholdelse af sammes Gravsted i 70 Aar; derefter efter Sogneraadets Bestemmelse.
I Kreditforeningsobligationer som de tre foregaaende, i Kreditforeningen for Grundejere i de danske Østifter.
- For Landet Sogn alene:
1. *Fru Christine Lunds Legat, 600 Kr.*
Stiftet 1846 til Fordel for trængende uden for Fattigvæsenet.
Anbragt sammesteds som de foregaaende.
  2. *Melkors Legat, 200 Kr.*
Stiftet 1886 af Baadehandler Søren Melkor i København. Renten oplægges til 1911. I dette Aar tilfalder Renten en navngiven Person, siden hvert Aars 6. Oktober en Konfir-

mand af en Haandværker eller Arbejdsmand i Lundby uden for Fattigvæsenet.

Anbragt i Svendborg Bank.

For Bjerreby Sogn alene:

1. *Lars Højtes Legat, 200 Kr.*
Stiftet 1802 af Gaardfæster Lars Højte i Vaarø til trængende, fortrinsvis af Stifterens og Hustrus Slægt.
Indestaaende i Stamhuset.
2. *Niels Jørgensen Bønløkkes Legat, 1000 Kr.*
Stiftet 1883 af Gaardfæster Niels Jørgensen Bønløkke i Stjoul. Uddeles som Julegave til 4 trængende uden for Fattigvæsenet.
Anbragt i en Ejendom i Svendborg.
3. *Christen Christensens Legat, 400 Kr.*
Stiftet 1885 af Væver og Husfæster Christen Christensen i Bjerreby til Vedligeholdelse af Stifterens og Hustrus Gravsted paa Bjerreby Kirkegaard i 60 Aar; derefter til trængende uden for Fattigvæsenet.
Anbragt i Svendborg Amts Landbosparekasse.

Herhen maa ogsaa regnes det saakaldte »Juulske Legat«, eller som Navnet egentlig lyder »*Carl og Sophie Juel-Brockdorffs Legat*«, der er stiftet af Ritmester, Christian Frederik Theophilus Alexander Baron Juel-Brockdorff ved Testamente af 20. Maj 1886.

Renten af Kapitalen 410,583 Kr. 62 Øre anvendes til Sygepleje og Sygehjælp for trængende Personer i Fyns Stift, som har fast Ophold i Stiftet.

Fortrinsvis Adgang til at nyde godt af Legatet har Beboerne af Stamhuset Taasinge og Baroniet Schelenborgs Godser. Legatet bestyres af Fyns Stiftsøvrighed.

I jurisdiktionel Henseende udgør Taasinge et eget Birk, og hører for øvrigt under Sunds Herred, under Svendborg Amtstue- og Lægedistrikt, til 6. Landstingskreds og Svendborg Amts 3. Folketingskreds.

Øen har i ældre Tider haft sit eget Segl, bestaaende i 3 Hornfisk, den ene over den anden, og Indskriften: *Sigillum insulæ thossingensis*.

Allerede før Reformationen havde Taasinge sit eget Ting, der holdtes paa Kærstrup, og hvad der skriftlig udfærdigedes herfra, undertegnedes af Hovedsmanden eller Husfogeden, Dommeren og Skriveren. Saaledes var Forholdet under det biskoppelige Regimente og senere. I Aaret 1641 erholdt Grev Valdemar Birkeret over Øen for sig og sine Arvinger, og denne Rettighed fik senere ogsaa Lov at gælde for Niels Juel.

Da Øens Administration flyttedes fra Kærstrup til Valdemar Slot, fik ogsaa Dommeren anvist Bolig her; men Tingstedet flyttedes derimod i modsat Retning, nemlig til et i den Hensigt opført Tinghus ved Landet Kirke — ved Skoven, der fra den Tid har bevaret Navnet »Tinghaven«. Dommeren, der som Løn erholdt 1 Skp. Byg af hver Gaard paa Øen, samt Sportler ved Auktioner, Udstedelse af Pas o. lg., fandt imidlertid denne Ordning for ubekvem i Længden og fik udvirket, at Tingstedet blev flyttet til Slottet, til den nuværende Materialforvalterbolig.

Her hang nu Retsfærdighedens Vægtskaal til Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Ved dette Tidspunkt tog nemlig Øens Birkedommer Bolig i Svendborg, og Tingstedet blev da flyttet til Vindeby, til det af General Fr. Juel opførte Tinghus. Dette ligger her endnu den Dag i Dag, men er nu kun Tinghus af Navn.

Ifølge kgl. Resol. af 11. Juni 1852 er nemlig

Byfogeden i Svendborg bleven beskikket til tillige at være Birkedommer og Skriver i Taasinge Birk, og ifølge Lov af 1. Juli 1870 er Embedet som Birkedommer og Skriver i Taasinge Birk forenet med Embedet som Byfoged i Svendborg, og daværende Byfoged i Svendborg ansøgte nu om at faa Taasinge Birketing flyttet til Svendborg Raadhus, hvilket ogsaa lykkedes ham 1882.

Den Gøne, som denne sidste Forandring er for Taasingerne, er dog kun ringe, da Dampfærgerne »Fritz Juel« har gjort det i Forvejen ikke brede Sund endnu smallere.

Dette skete i Aaret 1873.

Tidligere var her som endnu mellem Vemmenæs og Rudkøbing kun Smakkefart, naar Rejsende ønskede at »komme over«. Taksterne var omtrent som de nuværende, men dengang delte i Bropenge og egentlige Færgepenge, hvilke sidste var 3 Skilling om Sommeren og 4 om Vinteren for en Person. For Bropengene var Øens Fæstere fritagne imod at udføre Arbejde ved Broen, medens de for »Svend, Bonde, Tjener, Matros og Soldat« udgjorde 1 Skilling og for andre Rejsende, f. Eks. Øens Præster og Lærere, 2 Skilling.

Man forsøgte engang at have bestemte Afgangstider, men da dette mærkværdigt nok vakte almindelig Misfornøjelse, fortsatte man igen i det gamle Spor, indtil Dampen traadte i Vindens Sted, som sagt 1873. Med 1 Times Mellemlum blev der nu Overfart fra begge Sundbredder Dagen igennem, og denne Overfart holdt sig i omtrent 25 Aar. Næppe var dog Jubilæet forbi, før man fandt Trafikken for gammeldags. En Adresse fra Beboere paa Taasinge og Handlende i Svendborg om Forbedring i Færgeforholdene, eventuelt en supplerende Færge Anskaffelse, blev indgivet til Ministeriet, og om man end ikke kan betragte

det som en direkte Følge af Adressen, men snarere som en Imødekommenhed fra Færgeprivilegiernes Besiddere, er der nu sket den Forandring, at der er Overfart hver halve Time fra begge Sider.

Taainges Forbindelse med Rudkøbing er vel ligesaa gammel som med Svendborg; men er denne gaaet fremad gennem Tiderne, saa er hin til Gengæld gaaet tilbage, navnlig efter at Dampen har bragt Svendborg og Rudkøbing saa nær sammen, at det ikke kan betale sig at føre Varer over Taasinge, og det er kun, naar Isen lukker Farvandet mellem Taasinge og Langeland og mellem Taasinge og Thurø, at der i Vemmenæs bliver Liv og Røre paa den 1857 opførte 850 Fod lange Færgebro; da vaagner den gamle Færgebro, der ligger nogle Hundrede Alen vestligere, af sin Drøm og mindes de Dage, da fremmede Handelsmænd med speciefyldte Pengekatte inden for Kofsten og lange Hestesnører betraadte dens nu mosgroede Stene.

Her har Stamhuset kun Færgeprivilegium paa den ene Sundbred og ikke paa begge som ved Svendborg. Paa Langelandssiden tilhører eller rettere tilhørte Færgeretten Rudkøbing By, men er nu ophævet fra 1866, hvilket føles af de Rejsende, der skal fra Rudkøbing til Taasinge, da altsaa den første den bedste Fisker er Færgemand, og han nøjes ikke med den bestemte Takst som ved Vemmenæs, — 1 Kr. 16 Øre om Sommeren og 1 Kr. 42 Øre om Vinteren — men raader selv for at forlange.

Foruden disse to gamle, man kunde fristes til at sige historiske Færgesteder, maa endnu anføres Troenses Forbindelse med Svendborg og Rudkøbing flere Gange daglig, dels ved de smaa Sunddampere og dels ved Postdamperne.

Disse sidste besørge nu alle Postsager til og fra Taasinge; men saadan har det ikke alle Dage været. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede var Øens nærmeste Posthus i Nyborg, idet hverken Svendborg eller Rudkøbing endnu var i Besiddelse af et saadant; fra dette hentedes Postsager til Sydfyn og omliggende Øer og saaledes ogsaa til Taasinge. Her oprettedes det første Brevsamlingssted i Vindeby 1851, men det var ens egen Sag, om man vilde have sine Breve m. m. til og fra dette; thi Postbude kendte man ikke til, en Kone (»Postkone«), der var engageret af nogle af Øens Beboere, gik til Vindeby bestemte Dage af Ugen og afhentede de faa Breve og de endnu færre Aviser, det var alt. Heri skete der først Forandring 1869, idet der den 16. August d. A. ansattes eet Postbud, der nu skulde besørge Posten rundt paa Øen, dog ikke til Enkeltmand, men til Afleveringssteder i de forskellige Byer.

Fra Nytaar 1870 ophøjedes Brevsamlingsstedet til Postekspedition, og 1. November 1872 flyttedes denne til Troense.

Samtidig oprettedes et nyt Brevsamlingssted i Vindeby, som imidlertid er nedlagt fra 1. Februar 1900, ligesom den kørende Post fra Svendborg til Troense, som har været etableret siden 1873, er indstillet fra samme Datum.

I 1876 ansattes eet Postbud til, og direkte Omhæring gennemførtes; men samtidig fremkom det grumme mærkelige Forhold, at Øens nordlige Del — Vindeby, Bjærnemark, Bækkehave, Nørre Vornæs og Knudsbølle — blev lagt under Svendborg Postdistrikt.

Efter den Tid er Postsagernes Antal steget Aar for Aar her som andetsteds, og i Stedet for de to Bude fra 1876 besørgeres Omhæringen nu af otte.

Da den direkte Ombæring begyndte, aabnedes et Brevsamlingssted i Vemmenæs Gæstgivergaard. Denne var bleven opført 1873, da Færgeriet skiltes fra den gamle Færgegaard, og her er et »Kgl. Befordringskontor«, som man endnu træffer det enkelte andre Steder her i Landet. For Trafikkens Skyld under Istransport sattes Gæstgivergaarden her 1884 i Forbindelse med Posthusene i Svendborg og Rudkøbing ved en privat Telefonledning.

Denne Traad har altsaa ingen praktisk Betydning for Øens Beboere; men derimod findes her saavel en Statstelegrafstation som en Statstelefonstation i Troense. Den første aabnedes 1. Oktober 1872 med indskrænket Dagstjeneste og udvidedes 1888 til fuldstændig Dagstjeneste om Hverdagene og de paa saadanne faldende Helligdage, men indskrænket Dagstjeneste om Søndagen; den sidste er aabnet 1. August 1898, og fra den er to Ledninger ført til Bjerreby 1899 og een til Bregninge 1900.

Hermed det væsentligste om Taasinge før og nu.

Der kunde vel nok endnu findes Punkter af særegen Interesse for den enkelte, f. Eks. Mejerivæsenet og i det hele taget Landbruget for Landmænd, Søvæsenet og Skibsbyggeriet for Sømænd o. s. v.; men at man i Stedet for i sin Tid at sætte Mælken i Mælkestuen eller paa Hylden under Bjælken solgte den til Fællesmejerierne, at de 3 saadanne er overgaaede til eller afløste af Andelsmejerier, at Landbruget er gaaet fremad baade med Hensyn til Jordens Behandling, Kvægets Fodring og Dyrenes Forædling — at Skibsbyggeriet gaar i en anden Retning nu end for 100 Aar siden, da ikke almindelige Krømmer-

skuder, men fornemme Kanonbaade gled ud fra Troenses Beddinger o. s. v., o. s. v., er jo ikke mere karakteristisk for Taasinge end for saa mangen anden af Danmarks Egne.

Hensigten med disse Linier har været at føre Læseren rundt under Taasinges »knudrede Bøge«, at tegne Konturerne til et Billede af Taasinge i Fortid og Nutid — maatte da nu dette Billede vise sig i den rette Belysning.

